Выходзіць з 20 снежня 1945 года

Настаўніцкая газета

ВЫДАННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

№ 43 (5374) Субота, 6 красавіка

Улічаны прыярытэты дзяржаўнай адукацыйнай палітыкі

Змяненні ў Законе "Аб адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь" каменціруюць дэпутаты Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь

Адбылася важнейшая падзея ў жыцці нашай краіны – прыняты Нацыянальным сходам Рэспублікі Беларусь і падпісаны Прэзідэнтам краіны Закон Рэспублікі Беларусь "Аб унясенні змяненняў і дапаўненняў у Закон Рэспублікі Беларусь "Аб адукацыі ", дакумент, якога доўга чакалі настаўнікі, вучні, бацькі, усё грамадства. Неабходнасць яго прыняцця была выклікана сур"ёзнымі зменамі, якія адбыліся ў нацыянальнай сістэме адукацыі, у прыватнасці стварэннем навучальных устаноў новага тыпу: ліцэяў, гімназій, вышэйшых прафесійных вучылішчаў, вышэйшых каледжаў, акадэмій, пашырэннем сеткі адукацыйных устаноў недзяржаўнага сектара. У межах Саюза Беларусі і Расіі, Садружнасці Незалежных Дзяржаў вядзецца актыўная работа па фарміраванні адзінай адукацыйнай прасторы, і гэта патрабуе пошуку напрамкаў уніфікацыі заканадаўства ў галіне адукацыі.

> Забаронена скарачэнне ў дзяржаўных установах адукацыі колькасці месцаў, вызначаных для атрымання бясплатнай адукацыі грамадзянамі, за кошт павелічэння прыёму асоб на платную форму навучання

Акрамя таго, у адпаведнасці з распараджэннем Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 4 студзеня 1996 года №4рп "Аб падрыхтоўцы і правядзенні ў Рэспубліцы Беларусь рэформы агульнаадукацыйнай школы" ў 1996 годзе падрыхтавана і адобрана пастановай Кабінета Міністраў Рэспублікі Беларусь Канцэпцыя рэформы агульнаадукацыйнай школы, якая прадугледжвае змяненне яе структуры, тэрмінаў і зместу адукацыі.

Пералічаныя абставіны патрабавалі прывядзення заканадаўчых норм у адпаведнасць з новай практыкай і абумовілі неабходнасць унясення істотных змяненняў і дапаўненняў у дзеючы Закон "Аб адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь" ад 29 кастрычніка 1991 года, у якім не ўлічваліся прыярытэты новай дзяржаўнай адукацыйнай палітыкі.

Менавіта таму і быў распрацаваны новы праект базавага Закона для сферы адукацыі.

Выразна ўсведамляючы важнасць праблем, якія ўзніклі ў выніку рэфармавання школы, а таксама тых, якія выкліканы змяненнем сацыяльна-эканамічных умоў у нашай краіне, дэпутаты – члены Камісіі Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь па адукацыі, культуры, навуцы і навукова-тэхнічным прагрэсе – актыўна ўключыліся ў працу над гэтым дакументам, паставіўшы перад сабой у якасці асноўнай задачу – не толькі захаваць лепшыя набыткі ў адукацыйнай сферы, але і заканадаўча стварыць магчымасць для яе далейшага развіцця.

Адзначым, што прадстаўлены ў Палату прадстаўнікоў і нашу Камісію праект напачатку быў вельмі грувасткім па аб'ёму, вызначаўся дэкларатыўнасцю, у ім прысутнічаў шэраг палажэнняў, якія ні да чаго не абавязваюць. Усё гэта патрабавала сур'ёзнай дапрацоўкі.Таму адразу мы стварылі рабочую групу, кіраўніком якой быў абраны дэпутат У.М.Здановіч і ў склад якой увайшлі дэпутаты нашай Камісіі, а таксама дэпутаты іншых камісій, дзейнасць якіх у мінулым судакраналася з сістэмай адукацыі, прадстаўнікі зацікаўленых міністэрстваў, грамадскіх арганізацый. Праца над законапраектам ішла не кулуарна, а адкрыта, кожны наш крок узгадняўся з шырокай грамадскасцю. Група займалася сістэматызацыяй і аналізам усіх заўваг і прапаноў па праекту Закона, якія паступалі ў адрас Камісіі. А іх было вельмі шмат, некалькі соцень. Пісалі кіраўнікі навучальных устаноў, педагагічныя калектывы, студэнты і школьнікі, нават людзі, непасрэдна з адукацыяй не звязаныя, за што мы ўсім ім вельмі ўдзячныя. Гэта гаварыла аб самым высокім інтарэсе да новага законапраекта, аб яго важнасці для ўсяго нашага грамадства. Многія з іх заўваг былі падтрыманы Камісіяй і знайшлі сваё месца ў Законе.

У ходзе працы над законапраектам мы цесна ўзаемадзейнічалі з міністэрствамі адукацыі, фінансаў, эканомікі, працы і сацыяльнай абароны, з галіновым прафсаюзам. Практыкавалі такую форму работы, як правядзенне выязных пасяджэнняў на базе ўстаноў адукацыі, каб не замыкацца толькі на меркаваннях кабінетных чыноўнікаў, а больш кіравацца думкамі і пажаданнямі педагогаў, вучняў, студэнтаў, людзей, якім жыць і працаваць згодна з гэтым Законам.

Групе ўдалося распрацаваць практычна новы варыянт праекта Закона, істотна скараціць яго змест і адначасова ўключыць шэраг вельмі важных і патрэбных палажэнняў. Кожнае слова, кожная літара і нават коска старанна абгрунтоўваліся, вывяраліся і ўзгадняліся. Даводзілася даказваць, пераконваць асобных супрацоўнікаў міністэрстваў, Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь у неабходнасці прыняцця Закона менавіта ў рэдакцыі Камісіі. Гэта была складаная, карпатлівая праца, на якую патрачана шмат часу. Але вынікі працы – прыняцце Закона, змест якога задавальвае ўсе бакі, – таго каштавалі. На наш погляд, дакумент атрымаўся багатым па зместу, сапраўды "жывым", прымянімым у практычнай дзейнасці.

Спадзяёмся, што кожны настаўнік уважліва прачытае яго і заўважыць тыя істотныя змены, якія нам удалося замацаваць заканадаўча ў галіне адукацыі. Сярод іх:

– прыярытэтнасць адукацыі ў якасці прынцыпу дзяржаўнай палітыкі;

– азначэнне паняцця адукацыі і ўстанаўленне адукацыйных узроўняў, заканадаўчае замацаванне дзяржаўнай сістэмы стандартаў у сферы адукацыі; новае азначэнне структуры агульнай сярэдняй адукацыі ў адпаведнасці з Канцэпцыяй рэфармавання агульнаадукацыйнай школы; азначэнне ступеняў вышэйшай адукацыі; размежаванне кампетэнцыі дзяржаўных органаў, адукацыйных устаноў; устанаўленне патрабаванняў да арганізацыі адукацыйнага працэсу і агульнага парадку дзяржаўнага кантролю за якасцю адукацыі;

– пашырэнне ўмоў забеспячэння правоў грамадзян Рэспублікі Беларусь на атрыманне адукацыі шляхам дзяржаўных гарантый у выглядзе стварэння сацыяльна-эканамічных умоў для атрымання бясплатнай агульнай сярэдняй, прафесійна-тэхнічнай і на конкурснай аснове бясплатнай сярэдняй спецыяльнай і вышэйшай адукацыі; забарона скарачэння ў дзяржаўных установах адукацыі колькасці месцаў, вызначаных для атрымання бясплатнай адукацыі грамадзянамі, за кошт павелічэння прыёму асоб на платную форму навучання; стварэнне сістэмы крэдытавання грамадзян, якія атрымоўваюць адукацыю за ўласныя сродкі; устанаўленне права ўстановам адукацыі розных форм уласнасці на выдачу выпускнікам дакументаў устаноўленага адзінага ўзору аб адукацыі адпаведнага ўзроўню; друкаванне правіл прыёму ў навучальныя ўстановы не пазней трох месяцаў да пачатку прыёму дакументаў;

– магчымасць узаемадзеяння ўстаноў адукацыі ў пытаннях выхаваўчай дзейнасці на падставе пісьмовых заяў законных прадстаўнікоў дзяцей у пазаўрочны час з зарэгістраванымі рэлігійнымі арганізацыямі з улікам іх уплыву на фарміраванне духоўных, культурных і дзяржаўных традыцый беларускага народа. Прычым, улічваючы складанасць і тонкасць гэтага пытання, парадак, умовы, змест і формы такога ўзаемадзеяння вызначаюцца Урадам Рэспублікі Беларусь;

– з улікам таго, што па Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь асноўнымі мовамі навучання і выхавання ў Рэспубліцы Беларусь з'яўляюцца беларуская і руская мовы, дзяржава гарантуе сваім грамадзянам права выбару мовы навучання і выхавання і стварае адпаведныя ўмовы для рэалізацыі гэтага права. А паколькі ў апошні час адбываецца значны перакос у гэтай справе і беларуская мова пакрысе пачала адыходзіць у навучальных установах на другі план, то навучанню на беларускай мове, выданню літаратуры, падручнікаў і дапаможнікаў на беларускай мове надаецца дзяржаўная падтрымка;

– клапоцячыся аб маладых людзях, якія існуючы беспрацоўнымі часта застаюцца без працы, а значыць без сродкаў для існавання, Законам замацавана для выпускнікоў, якія вучыліся за кошт сродкаў рэспубліканскага і (або) мясцовых бюджэтаў ва ўстановах, якія забяспечваюць атрыманне прафесійна-тэхнічнай, сярэдняй спецыяльнай і вышэйшай адукацыі, пры меркаванні ў парадку, які ўстанаўліваецца Урадам Рэспублікі Беларусь. Для асоб з асаблівасцямі псіхафізічнага развіцця, якія засвоілі спецыяльныя вучэбныя праграмы ў агульных навучальных установах, таксама гарантуецца прадастаўленне першага працоўнага месца;

– улічваючы, што наступствы пераходу на навучанне з шасцігадовага ўзросту на практыцы пакуль невядомыя, мы выключылі з Закона прапанову аб навучанні дзяцей з пяці гадоў, бо, на нашу думку, больш важным з'яўляецца клопат пра здароўе дзяцей. Прыём у агульнаадукацыйную пачатковую школу ажыццяўляецца без уступных іспытаў з шасці гадоў або больш позняга ўзросту на падставе заключэння медыка-псіхолага-педагагічнай камісіі і са згоды бацькоў. Забараняецца адлічэнне вучняў з пачатковай і базавай школы з-за непасяховасці;

– у Закон уключаны палажэнні, выкананне якіх дазволіць змякчыць праблемы, звязаныя з наступствамі ад правядзення эксперыментаў у галіне адукацыі. Так, арганізацыя навучальнага працэсу, змест адукацыі, тэрміны і формы кантролю за якасцю засваення навучальных праграм вучнямі, пачатак, заканчэнне вучэбнага года і працягласць канікул рэгламентуюцца не толькі тыпавымі навучальнымі праграмамі і планамі, але і сваімі, самастойна распрацоўваемымі ўстановай адукацыі. У бацькоў з'явілася права атрымоўваць інфармацыю аб усіх відах абследаванняў (медыцынскіх, псіхалагічных, педагагічных і інш.) дзіцяці, што праводзяцца ў навучальных установах, а таксама патрабаваць выключэння з навучальна-выхаваўчага працэсу прадметаў, факультатываў, курсаў па выбару, гурткоў, секцый і інш. або асобных тэм, вывучэнне якіх негатыўна ўплывае на фізічнае і духоўнае здароўе дзіцяці. Заканадаўча забараняецца выкарыстоўваць навучальны працэс у палітычных мэтах або да падбухторвання навучэнцаў да дзеянняў, што супярэчаць Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь і заканадаўчым актам Рэспублікі Беларусь;

– нягледзячы на тое, што эканамічнае становішча краіны застаецца пакуль даволі складаным, дэпутатам, членам Камісіі, пры падтрымцы Прэзідэнта краіны ўдалося замацаваць у Законе найважнейшае яго палажэнне аб устанаўленні канкрэтнага аб'ёму бюджэтнага фінансавання на ўтрыманне і развіццё нацыянальнай сістэмы адукацыі, які будзе зацвярджацца законам Рэспублікі Беларусь аб бюджэце на чарговы фінансавы (бюджэтны) год, у памеры не менш як 10 працэнтаў ад валавага ўнутранага прадукту. А дзеля таго каб гэтая норма не была дэкларатыўнай, прапанавалі рэальны механізм дасягнення ўжо ў 2006 годзе гэтага паказчыка шляхам паэтапнага з 1 студзеня 2002 года штогадовага павелічэння выдаткаў на адукацыю ў памеры не менш 0,3 працэнта ад унутранага валавага прадукту з улікам фінансава-эканамічнага становішча, якое складваецца ў рэспубліцы;

– зыходзячы з папярэдняга палажэння, дзяржаўная палітыка Рэспублікі Беларусь накіравана на дасягненне сярэднемесячнай заработнай платы педагагічных работнікаў не ніжэй узроўню сярэднемесячнай заработнай платы работнікаў у прамысловасці, а прафесарска-выкладчыцкага складу – не менш чым у 1,5 раза вышэй гэтага ўзроўню. А Урад Рэспублікі Беларусь у мэтах набліжэння ўзроўняў аплаты працы работнікаў устаноў адукацыі, фінансуемых з рэспубліканскага і (або) мясцовых бюджэтаў, і работнікаў прамысловасці штогод пры распрацоўцы прагнозу сацыяльна-эканамічнага развіцця і бюджэту Рэспублікі Беларусь устанаўлівае суадносіны паміж узроўнямі заработнай платы адзначаных галін. Гэты запіс абсалютна новы і дае магчымасць дэпутатам штогод самім рэальна дабівацца ўстанаўлення ў бюджэце канкрэтнага памеру (які пастаянна расце) грашовых сродкаў, якія выдзяляюцца непасрэдна на заработную плату педагагічных работнікаў і прафесарска-выкладчыцкага саставу.

> Пры падтрымцы Прэзідэнта краіны ўдалося замацаваць у Законе палажэнне аб устанаўленні аб'ёму бюджэтнага фінансавання на ўтрыманне і развіццё сістэмы адукацыі... у памеры не менш як 10 працэнтаў ад валавага ўнутранага прадукту

Ацэньваючы ў цэлым Закон "Аб унясенні змяненняў і дапаўненняў у Закон Рэспублікі Беларусь "Аб адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь", мы лічым, што яго змест будзе садзейнічаць не толькі захаванню, але і паспяховаму развіццю нацыянальнай сістэмы адукацыі, паспрыяе ўмацаванню сацыяльнага статусу педагога ў нашым грамадстве. Да ўсяго сказанага дададзім тое, што гэты Закон з'яўляецца базавым Законам і на яго аснове будуць распрацоўвацца законы прамога дзеяння: "Аб агульнаадукацыйнай школе", "Аб вышэйшай школе", "Аб прафесійна-тэхнічнай адукацыі", "Аб адукацыі дарослых" і інш., над некаторымі з якіх Камісія ўжо працуе з такім разлікам, каб выйсці на канчатковую мэту: стварыць Адукацыйны кодэкс, гэта значыць Звод законаў аб адукацыі.

Члены Камісіі Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь па адукацыі, культуры, навуцы і навукова-тэхнічным прагрэсе:

Катляроў І.В.,
старшыня Камісіі,
Здановіч У.М.,
намеснік старшыні Камісіі,
Аўдзеева Н.П.,
намеснік старшыні Камісіі,
Дзялендзік У.В.,
намеснік старшыні Камісіі,
Печанькоў У.П.,
дэпутат,
Парошын С.І.,
дэпутат,
Захарчанка В.М.,
дэпутат,
Янчэўскі У.В.,
дэпутат.

Асоба

Чалавек. Настаўнік. Метадыст. Вучоны

Калі няўмольны лёс забірае жыццё чалавека, гэта заўсёды трагедыя. Трагедыя для яго блізкіх, родных, знаёмых. Калі ж гэты чалавек – вядомы вучоны, руплівы сейбіт на ніве роднай культуры, дбайны працаўнік нацыянальнай школы, то гэта страта для ўсёй нацыянальнай культуры.

Менавіта такую страту панесла беларуская педагагічная навука. 7 красавіка споўнілася б 72 гады беларускаму вучонаму, доктару педагагічных навук, прафесару Васілю Ульянавічу Протчанку, але ён не дажыў да гэтай даты. 23 лютага спынілася сэрца Настаўніка, Метадыста, Вучонага, Чалавека глыбокай душы і высокіх памкненняў. Ён быў настаўнікам не толькі па адукацыі, але і па складзе характару, служыў гэтай высакароднай прафесіі больш за 50 гадоў.

Вытокі яго духоўнай моцы, магутнага інтэлекту – у народнай педагогіцы, засвоенай ад бацькоў, аднавяскоўцаў на Брагіншчыне. Там, на зруйнаваным пасля вайны Палессі, пасля заканчэння Мазырскага педвучылішча пачалася яго працоўная дзейнасць. Працаваў настаўнікам Катловіцкай пачатковай школы, потым намеснікам дырэктара Брагінскага дзіцячага дома, пасля дэмабілізацыі зноў настаўнічаў, быў завучам Савіцкай, а потым дырэктарам Брагінскай сярэдняй школы №1. У 1959 г. прага да ведаў прывяла Васіля Ульянавіча ў аспірантуру Белдзяржуніверсітэта, пасля заканчэння якой працаваў намеснікам дэкана факультэта для замежных грамадзян Белдзяржуніверсітэта, дэканам філалагічнага факультэта Мазырскага педінстытута, а затым загадчыкам кабінета беларускай мовы і літаратуры Мінскага абласнога інстытута ўдасканалення настаўнікаў. У Навукова-даследчы інстытут педагогікі (у якім і працаваў больш за 30 гадоў) В.У.Протчанка прыйшоў, маючы багаты жыццёвы і педагагічны вопыт, што дазволіла яму за кароткі тэрмін напісаць і абараніць у Маскве кандыдацкую, а праз пэўны час і доктарскую дысертацыі. Сваю навуковую дзейнасць Васіль Ульянавіч заўсёды спалучаў з працай у школе, на курсах у інстытутах удасканалення настаўнікаў, выступаў на семінарах і канферэнцыях па самых актуальных пытаннях методыкі навучання беларускай мове, выкладаў у Беларускім дзяржаўным універсітэце. Увесь час ён клапаціўся пра маладую змену ў навуцы, кіраваў навуковымі даследаваннямі аспірантаў і дактарантаў: дысертацыі, падрыхтаваныя пад яго навуковым кіраўніцтвам, вызначаюцца высокім тэарэтычным узроўнем і практычнай значнасцю, максімальна зарыентаваны на практыку.

Больш за сто навуковых прац сведчаць пра актыўную творчую дзейнасць В.У.Протчанкі. Ім напісаны манаграфіі "Вывучэнне сінтаксісу ў школе: Словазлучэнне. Просты сказ" (1984), "Шматаспектны аналіз пры вывучэнні сінтаксісу беларускай мовы" (1987), "Вывучэнне сінтаксісу ў школе: Складаны сказ" (1989) і інш. У апошняй манаграфіі "Актуальныя пытанні тэорыі і практыкі навучання беларускай мове" (2001) Васіль Ульянавіч звярнуўся да найбольш важных пытанняў методыкі выкладання роднай мовы. Шмат увагі ў манаграфіі надаецца вызначэнню сацыяльна-педагагічных функцый слова, яго ролі ў сістэме адукацыі як сродку развіцця і выхавання асобы, з навуковых пазіцый асвятляецца змест і накіраванасць школьных праграм, паказваюцца шляхі ўкаранення іх ідэй у практыку. У аснову навучання пакладзены абгрунтаваны аўтарам асобасна арыентаваны матывацыйна-мэтавы падыход, які адкрывае перспектыву для вывучэння мовы як узроўневай сістэмы і жывой сацыяльнай з'явы, што дазваляе пераадолець тыя недахопы, калі мова асэнсоўвалася ў "чыстым" выглядзе без апоры на рэальную маўленчую практыку людзей, а таму і не заўсёды закранала інтарэсы школьнікаў.

Што б ні рабіў В.У.Протчанка, ён заўсёды кіраваўся той ісцінай, што ў свеце, бадай, няма іншай такой педагагічнай велічыні, якую можна было б параўнаць з той роляй, якую выконвае роднае слова ў фарміраванні светапогляду маладых людзей, у станаўленні іх цэласнага духоўнага аблічча – аблічча інтэлектуальнага, маральна-этычнага, нацыянальна-культурнага. Таму ён імкнуўся, каб мова ў школе засвойвалася не толькі як сістэма пэўных паняццяў і правілаў, але і як сродак пазнання, развіцця і выхавання. Гэтая ідэя знайшла сваё ўвасабленне ў праграмах па беларускай мове (5 – 11 класы) для школ з беларускай і рускай мовамі навучання, распрацаваных пад яго навуковым кіраўніцтвам, а таксама ў падручніках, аўтарам аднаго з якіх (для 9 класа школ з беларускай мовай навучання) быў В.У.Протчанка. Гэтая ідэя развіта і ў праграмах па методыцы выкладання беларускай мовы для філалагічных спецыяльнасцей ВНУ (1998), па беларускай мове для аспірантаў нефілалагічных спецыяльнасцей ВНУ (1994), праграме-мінімум для кандыдацкага экзамену па спецыяльнасці 13.00.02 – тэорыя і методыка навучання беларускай мове (1996).

Зусім заканамерна, што яго праца прызнана і адзначана на дзяржаўным узроўні. Васіль Ульянавіч Протчанка быў узнагароджаны знакамі "Выдатнік асветы БССР" (1977) і "Ударнік дзевятай пяцігодкі" (1976), медалямі "За трудовое отличие" (1986) і "Ветеран труда" (1989), медалём Францыска Скарыны (1999), шматлікімі граматамі. За асабісты ўклад у развіццё здольнасцей адоранай моладзі яму прысуджана 3-я прэмія Спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь (1998). На 2002 год прызначана стыпендыя Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па выніках конкурсу 2001г. сярод дзеячаў навукі, адукацыі, культуры і аховы здароўя.

В.У.Протчанка быў прызнаным аўтарытэтам у навуковым асяроддзі. Да яго думкі прыслухоўваліся, з яго словам лічыліся. Ён быў намеснікам старшыні савета па абароне дысертацый на атрыманне вучонай ступені доктара навук у Белдзяржуніверсітэце, членам экспертнага савета ВАК Рэспублікі Беларусь, старшынёй савета па дыдактыцы ў Нацыянальным інстытуце адукацыі, галоўным рэдактарам навукова-метадычнага часопіса "Беларуская мова і літаратура".

Ён шмат зрабіў, многае не паспеў. Пайшоў з жыцця Чалавек, Вучоны, Педагог, але памяць пра яго назаўсёды застанецца. Яго імя – у энцыклапедыі "Беларуская мова", у "Беларускай энцыклапедыі" (т.13), ва ўдзячнай памяці ўсіх, хто яго ведаў, каму дапамог выйсці на шырокую дарогу ў педагагічнай навуцы. Васіль Ульянавіч Протчанка заўсёды будзе прыкладам самаахвярнага служэння роднай мове, беларускай педагагічнай навуцы і Бацькаўшчыне.

Ганна ВАЛОЧКА,
Яўген ЛАЎРЭЛЬ,
супрацоўнікі Нацыянальнага інстытута адукацыі Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь.

Рэдакцыі адказваюць

Запазычанасць ліквідавана

Па стану на 1 красавіка 2002 г. запазычанасць па заработнай плаце за люты ў Брэсцкай вобласці практычна ліквідавана, паведаміла рэдакцыі вядучы спецыяліст планава-фінансавага аддзела ўпраўлення адукацыі Брэсцкага аблвыканкама **Валянціна Васільеўна Ляўчук**. На 25 сакавіка 2002 года яна складала 2,6 мільярда рублёў. Ліквідацыя запазычанасці звязана з тым, што пасля 20 сакавіка ў абласны бюджэт былі пералічаны падаткі ад прадпрыемстваў. Пэўную дапамогу аказаў і Фонд падтрымкі рэгіёнаў пры Міністэрстве фінансаў.

Па словах Валянціны Васільеўны, рабіць аптымістычны прагноз на красавік пакуль рана. Справа ў тым, што даходная частка бюджэту расце куды больш марудна, чым заработная плата – значна меншымі тэмпамі, чым планавалася ў канцы мінулага года. А гэта азначае дэфіцыт бюджэту і затрымку выдачы заработнай платы бюджэтнаму сектару.

Па графіку выдача зарплаты ў большасці рэгіёнаў вобласці прыпадае на сярэдзіну месяца, а падаткі паступаюць у казну пасля 20-га. Прычым на парадку дня зараз узнікае такая праблема, як пачатак пасяўных работ.

Тым не менш ў вобласці будуць прымацца захады, каб знізіць тэрмін запазычанасці да мінімуму.

За смачны абед бацькі згодны заплаціць

Амаль год таму назад, у маі 2001 года, Магілёўскім аблвыканкамам было прынята рашэнне "Аб удасканаленні арганізацыі харчавання вучнёўскай моладзі ва ўстановах адукацыі вобласці на перыяд 2001-2003 гады".

Размова ў ім ішла аб некалькіх момантах паляпшэння харчавання школьнікаў: выкарыстанні прадуктаў высокай харчовай і біялагічнай вартасці, забеспячэнні збалансаванага школьнага рацыёну, укараненні новых тэхналогій прыгатавання ежы.

Урэшце было вырашана разнастаіць саму схему харчавання. У шэрагу ўстаноў адукацыі захавалі традыцыйны варыянт прыгатавання ежы па папярэдніх заказах. Дарэчы, сістэма папярэдніх заказаў працуе ў вобласці ўжо тры гады – з 1999 года. Іншыя ўстановы забяспечваліся ўкамплектаванымі рацыёнамі ў шматразавым, індывідуальным посудзе з выкарыстаннем тэрмакантэйнераў. А там, дзе дазваляла абсталяванне, было арганізавана харчаванне з элементамі "шведскага стала".

Каб зрабіць школьнае харчаванне больш даступным, была звернута ўвага і на спонсарскую дапамогу, і на дапамогу мясцовых гаспадарак, і на прыцягненне бацькоўскіх сродкаў. Сапраўды, калі школьнік прыходзіў дадому, задаволены сняданкам і абедам, то і многія бацькі былі не супраць заплаціць за харчаванне адпаведную некаторую суму.

Па словах вядучага інспектара ўпраўлення адукацыі Магілёўскага аблвыканкама **Наталлі Труханавай**, да канца навучальнага года ў школах вобласці харчаванне будзе ранейшым. Датацыя дзяржавы на харчаванне адменена ў чатырох ліцэях. Там на трыццаць працэнтаў абеды будуць датавацца з абласнога бюджэту, а 70 працэнтаў будуць аплачваць бацькі вучняў.

Аднаразовае харчаванне застанецца ва ўстановах прафтэхадукацыі для большасці навучэнцаў. Тры разы ў дзень атрымаюць яго дзеці-інваліды, сіроты, дзеці з недахопамі псіхічнага і фізічнага развіцця.

Што датычыцца чарнобыльскіх рэгіёнаў, дык рашэнне аб суме, якая павінна выдзяляцца на харчаванне, прымаюць мясцовыя ўлады. Але аблвыканкамам прынята рашэнне, што гэтая сума не павінна складаць менш за 1800 рублёў на аднаго вучня.

Ала ШАЎЦОВА.

Паважаныя чытачы!

Пра тое, як будзе развівацца адукацыйная сістэма краіны пасля ўступлення ў сілу новай рэдакцыі Закона "Аб адукацыі Рэспублікі Беларусь", вы зможаце даведацца падчас "прамой лініі" са Старшынёй Пастаяннай камісіі Палаты прадстаўнікоў па адукацыі, культуры, навуцы і навукова-тэхнічным прагрэсе Ігарам КАТЛЯРОВЫМ і яго намеснікам Уладзімірам ЗДАНОВІЧАМ — кіраўніком рабочай групы па распрацоўцы Закона.

"Прамая лінія" адбудзецца 26 красавіка.

Свае пытанні вы можаце задаць з 11 да 13 гадзін па тэлефонах *236-42-16, 236-91-42.*

Папярэдне яны будуць прымацца па тэлефону *236-40-63*, альбо па факсу *236-53-22*. Таксама вы можаце даслаць свае пытанні па пошце на адрас рэдакцыі: *220034, Мінск, вул.Захарава, 42.*

Школьная аўтаномія

Што сёння можна сказаць аб дзяржаўным фінансаванні ўстаноў адукацыі? Хутчэй, што яго няма, чым яно ёсць. Пакуль "уверсе" вырашаюць - як быць, то "ўнізе" ўжо нешта прадпрымаюць. І што цікава: нягледзячы на складанае сацыяльна-эканамічнае становішча, насельніцтва гатовае плаціць (і плоціць) за сваю адукацыю. Школы, у барацьбе за бацькоўска-спонсарскую падтрымку, імкнуцца разнастаіць свае паслугі, павышаюць іх якасць. А таксама становяцца больш самастойнымі ў пытаннях размеркавання сродкаў, атрыманых з розных крыніц.

Пра гэта - размова з дырэктарам гімназіі №5 Мінска з эканамічным ухілам Людмілай Кузьмінічнай КАРАГІНАЙ.

- У педагагічных колах жыва абмяркоўваецца пытанне аб набыцці навучальнымі ўстановамі фінансавай самастойнасці, а ваша гімназія ўжо некалькі гадоў аўтаномна вядзе разлік сваіх прыходаў і расходаў. Як у вас так атрымалася?

- Гэта было ў 1993 годзе. Тады ўрад прыняў пастанову аб новым механізме гаспадарання. І ў той момант усе, хто жадаў і не палохаўся, маглі пайсці на фінансавую самастойнасць, адкрыць свой рахунак. Мне хапіла смеласці. Раней даводзілася сутыкацца з праблемамі такога кшталту, калі ты хацеў нешта набыць для школы, а ў спісах неабходных рэчаў у райана тое не пазначалася і табе не дазвалялі. Зараз мы гаспадары і самі размяркоўваем свае сродкі.

- І што вам дала незалежнасць ад бухгалтэрыі раённага аддзела адукацыі?

- У фінансавай самастойнасці ёсць як адмоўнае, так і дадатнае. Пачнем з добрага. Па-першае, усе грошы сканцэнтраваны ў адных руках. Грошы бюджэтныя і спонсарскія. І мы можам распараджацца імі.

Другое, уся эканомія, усе прэміі, усе надбаўкі - у гімназіі. І я, згодна калектыўнаму дагавору, пераразмяркоўваю іх. Раней наша эканомія па заробку заставалася ў райана. А яна адкуль бярэцца? Напрыклад, захварэў настаўнік матэматыкі з вышэйшай катэгорыяй, а замяняе яго настаўнік з другой катэгорыяй. Вось і эканомія.

Да таго ж мая бухгалтэрыя - побач, і на афармленне якой-небудзь плацёжкі не трэба траціць палову дня, каб адвезці і прывезці яе.

Раней у настаўнікаў было шмат пытанняў па налічэнню заробку, і з усімі прэтэнзіямі яны звярталіся да каго?.. Да мяне, вядома. Цяпер жа яны ўсе патрэбныя адказы знаходзяць у сваёй бухгалтэрыі.

Дрэнны бок фінансавай самастойнасці. Па-ранейшаму наша фінансаванне ідзе праз райана, а той атрымлівае сродкі на нас ад райфінаддзела. Атрымліваецца марная трата грошай (працэнтаў за пералічэнне адзін аднаму грошай). Значна прасцей і эканомней было б атрымліваць фінансаванне ад райфінаддзела і яму напрамую весці справаздачу.

- А бюджэтнае фінансаванне з самастойнасцю не скарацілася?

- Не. Цяпер я дакладна ведаю, колькі мне належыць. Я валодаю становішчам.

- Грошы прыходзяць да вас своечасова?

- Так. Іншая справа, што іх недастаткова. Разумею, што ў краіне зараз усім цяжка. Нам, гімназіям, трэба крышку больш за звычайныя школы, але ж у гэтым годзе на фінансаванне з бюджэту нас ураўнялі.

Грошы на заработную плату нам аддаюць своечасова. Па камунальных паслугах бывае часам затрымка, але ж невялічкая.

- Ці паўплывала вашая незалежнасць на заробак работнікаў гімназіі?

- Канешне. І я патлумачу, чаму. У калектыўным дагаворы прапісана, што кожны настаўнік, незалежна ад якасці адукацыі, атрымлівае 20-працэнтную прэмію на стаўку (18 гадзін) і 5 працэнтаў - матэрыяльнай дапамогі на тую ж стаўку. А калі ён, напрыклад, выкладае 20 гадзін, ён усё роўна атрымлівае прэмію за стаўку, а грошы за дзве дадатковыя гадзіны трапляюць у эканомію, агульны кацёл. Але... З гэтай агульнай эканоміі ён можа атрымаць яшчэ больш прэміі. Тут мы заахвочваем за якасць работы - за ўдзел вучняў у алімпіядах, павелічэнне колькасці выдатнікаў і г.д. Мае настаўнікі атрымліваюць дадаткова да 100 тысяч рублёў прэміі. За дзесяць гадоў я ні разу не сутыкнулася з незадаволенасцю прэміямі.

Зараз я аб'явіла конкурс на лепшае афармленне класнага пакоя з прэміяй у 500 тысяч рублёў за першае месца. Ёсць да чаго імкнуцца!

- Цяпер, каб неяк выжыць, навучальныя ўстановы спрабуюць самастойна зарабляць грошы - здаюць у арэнду памяшканні, аказваюць платныя дадатковыя паслугі, ствараюць камп'ютэрныя клубы і г.д. Нешта падобнае вы робіце?

- У арэнду я практычна нічога не здаю, бо падатак на гэта вельмі высокі і яно эканамічна нявыгадна. Але я атрымала дазвол выканкама паставіць у гімназіі, непасрэдна ў калідоры, краму, дзе прадаюць сшыткі, алоўкі, гігіенічныя сродкі і г.д. - усё, што неабходна школьніку падчас навучання. Гэтая арэнда - на 6,7 кв.м, яна невялічкая, але карысная для школы. Раней дзеці за патрэбнымі рэчамі бегалі праз вуліцу ў магазін, а зараз ўсё побач. Апроч арэндных грошай, гаспадары крамы штомесяц забяспечваюць гімназію сваім таварам (маркеры, файлы, алоўкі і г.д.) у якасці спонсарскай дапамогі на суму 30-40 тысяч рублёў.

З платных дадатковых паслуг у нас ужо сем гадоў працуе школа "Малышок", у якой дзеткі 5-гадовага ўзросту рыхтуюцца да школы. Штогод набіраем два класы па 25 чалавек. Плата маленькая, але ўсё ж такі - дапамога фінансавая школе. Вось і ўсё.

- А ў перспектыве вы не меркавалі над яшчэ якімі-небудзь прыбытковымі занятками для школы?

- Так, думалі над пытаннем аказання паслуг насельніцтву ў навучанні замежнай (англійскай) мове. Нешта накшталт школы "Малышок". Або па паглыбленаму вывучэнню пэўных прадметаў. Разглядалі і пытанне з камп'ютэрным клубам... Але ж... Дзесяць гадоў нашай гімназіі, а за гэты час мы не рабілі ніводнага сур'ёзнага рамонту, бо гімназісты шануюць свае родныя сцены. А што здарыцца, калі прыйдзе "непадуладная" маса з мікрараёна? Мне страшна пускаць яе ў класы. Да таго ж камп'ютэры - дарагая рэч, якая хутка псуецца, а рамонт яе каштуе дорага.

- Школа сёння не можа існаваць без спонсарскай падтрымкі. Хто вашыя спонсары?

- Раней спонсарамі лічыліся шэфы. Але ж мне з імі крышку не пашанцавала. Арэнднае прадпрыемства "Крыніца" і Геафізічная экспедыцыя самі просяць падтрымкі. Шукаю спонсараў сярод бацькоў. Мне не сорамна да іх звярнуцца, бо ў гімназіі створаны найлепшыя ўмовы для вучэбна-выхаваўчага працэсу, дзецям тут камфортна, таму і бацькам падабаецца, што іх дзіцятка менавіта ў нас вучыцца. Не здаралася яшчэ такога, каб я звярталася да бацькоў, а тыя не згаджаліся дапамагаць.

Так, у мінулым годзе, калі дзяржава паклапацілася аб нас на дзевяць мільёнаў рублёў, дык бацькі ўклалі ў гімназію 31 мільён рублёў. Гэта аб нечым гаворыць? Вы б бачылі, колькі працы ў нас робяць бацькі, нібы тыя мурашкі. І ім падабаецца...

- Ну, напэўна, вы валодаеце нейкім сакрэтам, як захапіць бацькоў школьнымі справамі?

- Што і казаць. Я чалавек ва ўзросце, і ў мяне педагагічны стаж звыш 38 гадоў. Нечаму за жыццё навучылася... Ведаеце, што галоўнае - трэба любіць дзяцей. Бо бацькі глядзяць на мяне і на настаўнікаў вачыма сваіх дзяцей (яны ж не ведаюць мяне як чалавека). А калі дзецям тут добра, дык і бацькі прыйдуць да нас.

Я не магу працаваць за зачыненымі дзвярыма, яны заўсёды насцеж. Кожны прыходзіць да мяне параіцца, а далей ужо - майстэрства наладзіць размову.

- Ёсць выказванні, што спонсарства ад бацькоў прывядзе да таго, што ў самыя лепшыя і моцныя школы будуць залічвацца толькі дзеці заможных. Ці не парушыцца ў такім выпадку справядлівасць і даступнасць у адукацыі?

- Я не згодная з такім меркаваннем. Калі вы прасочыце за кантынгентам маіх вучняў, дык заўважыце, што там дзяцей бізнесменаў - адзін-два на клас. Я ўпэўненая што столькі ж і ў іншых школах. У нас займаюцца здольныя дзеці розных сацыяльных пластоў, мы размешчаны ў мікрараёне, дзе шмат заводаў.

У нас спонсарская дапамога заснавана на ўзаемадаверы. Грошы расходуем на дзяцей, адсюль - і якасць адукацыі, і 100-працэнтнае паступленне ў ВНУ. Таму нам і не сорамна папрасіць дапамогі ў бацькоў.

Буду шчырай. Вось, напрыклад, прыходзіць да мяне бацька (заможны чалавек) і просіць залічыць яго дзіця ў нашую прагімназію. А ў класе - некамплект. Я магу ўзяць яго дзіця, але найперш спытаю: "Скажыце, шаноўны, побач з намі прыватная школа, там адукацыя за месяц каштуе 270 даляраў, вы можаце сабе гэта дазволіць?Так. Аднак абралі нас (напэўна, мы - лепшыя!). Чым вы нам у такім разе можаце дапамагчы?". "Можам, - адказваюць і пытаюцца: - Чым і як?" Усю грашовую дапамогу яны пералічваюць на спонсарскі спецрахунак гімназіі, або адразу прывозяць патрэбны тавар. Гэта можна назваць вымаганнем?Ашукаць бацькоў немагчыма, яны давяраюць нам сваё дзіця і плацяць за гэта.

Вучацца ў нашай школе і бедныя людзі, над імі мы таксама бярэм шэфства. У мяне ёсць адзін хлопчык з інтэрната для сірот. Прыйшоў некалі ў мой кабінет, сеў насупраць, вось як вы зараз, і кажа: "Я - круглы сірата. Хачу стаць чалавекам, дапамажыце..." Як я магла адмовіць Лёшку? Званю дырэктару яго інтэрната і пытаюся, а той кажа, што Лёшка стаіць на ўліку як дзіця з затрымкай у псіхафізічным развіцці. Зараз хлопчык заканчвае гімназію, нават без троек, і куды падзелася тое ЗПР?

- Услед да рэформай школы адбудуцца пэўныя змены ў сістэме фінансавання адукацыі. Вы можаце спрагназаваць, як яно будзе?

- Што я ўвогуле хачу сказаць пра рэформу. Магчыма, гэта прагучыць не ва унісон. Але мне страшна, што рэформа парушыць нашую цэласнасць. Справа не ў падручніках і не ў праграме. Мы кажам - перагрузка, перагрузка. Паверце - не загружаныя нашы дзеці. Адсутнасць здароўя не ад гэтага. Прычына - у экалогіі і харчаванні.

Вось пяройдзем мы на пяцідзёнку. І суботу, па задуме, аддадзім пад розныя факультатывы. Атрымаецца, што пры жаданні вызваліць мы загрузім гэты дзень яшчэ больш. Факультатывы мала чым адрозніваюцца ад школьных заняткаў.

Да сённяшняга часу школы трымаюцца на тым, што было створана, сабрана раней. З кожным годам яно старэе, а фінансаванне з боку дзяржавы змяншаецца. Са студзеня я не атрымлівала ад райана ні аднаго рубля на развіццё ўстановы. А што такое сучасная школа без фінансавай падтрымкі? Калі справа не зменіцца ў лепшы бок, дык праз пяць гадоў ад школ нічога не застанецца. Чаму? Ды і таму яшчэ, што некаму будзе працаваць. Моладзь зараз працуе па-сучаснаму, ёй неабходны для работы аўдыё, відэа, наглядныя дапаможнікі, камп'ютэр, Інтэрнет. Маладыя настаўнікі (я гляджу па сваіх) - яны разумнейшыя за нас, больш начытаныя, дый - перспектыўныя.

Вучні таксама не захочуць займацца ў дрэнных умовах.

Мы так часта гаворым аб тым, што дзеці - наша будучыня, але не хочам аб ёй сёння паклапаціцца. Трэба выцягваць адукацыю.

***

- Крышку зменім напрамак нашай размовы. Прайшоўшы сёння першы і другі паверхі гімназіі, я была здзіўлена мноствам экспанатаў дзіцячай творчасці. Калі б не шыльда пры ўваходзе, я б вашу школу прыняла за мастацкую. Людміла Кузьмінічна, калі ласка, прадстаўце чытачам вашую гімназію №5 з эканамічным ухілам.

- Гэта амаль неверагодна - вось так расказаць пра сваё дзецішча, але я паспрабую. Некалі я, Дабрынеўская, Лабадаева стаялі ля вытокаў стварэння гімназічнага руху. Самі пісалі праграмы, распрацоўвалі статуты і г.д. Зараз нашая гімназія знаходзіцца на ўзлёце. Двойчы прайшла атэстацыю незалежнай камісіі, атрымаўшы самую высокую ацэнку.

Гімназія - унікальная навучальная ўстанова, якую можна было б падзяліць на дзве часткі: да 8 класа і з 8 па 11 клас. Я перакананa, што неталенавітых дзяцей няма. Галоўнае ў адукацыі - убачыць дзіця, разгледзець яго талент. Вы правільна заўважылі, што ў нашай гімназіі шмат займаюцца творчасцю. З 1 па 8 клас мы імкнёмся развіваць вучняў рознабакова. У нас кожнае дзіцятка займаецца выяўленчым мастацтвам, музыкай, танцамі. У нас некалькі аркестраў (цымбалісты, скрыпачы), танцавальных ансамбляў, хораў. Яны - вядомыя калектывы, удзельнікі шматлікіх канцэртаў і фестываляў.

З першага класа гімназісты на павышаным узроўні вывучаюць англійскую мову, і ў іх ёсць такі прадмет як інфарматыка. Прафілізацыя пачынаецца з 8 класа - фізіка, інфарматыка, матэматыка. У год адкрыцця гімназіі (1991) адчувалася вялікая патрэба ў эканамістах, таму мы ўзялі сабе эканамічны кірунак. Зараз бачым пэўную перанасычанасць такімі спецыялістамі, таму вырашылі крышку змяніць сваю тактыку. У нас было пагадненне з Беларускім дзяржаўным эканамічным універсітэтам, 60 працэнтаў выпускнікоў туды паступалі. Цяпер у Беларускім дзяржаўным універсітэце інфарматыкі і радыёэлектронікі адкрыўся новы факультэт, які дае адразу дзве спецыяльнасці - эканаміста і праграміста. І мы заключылі з імі дагавор.

- Дагаворы з ВНУ - гэта сумесная падрыхтоўка будучых студэнтаў?

- Так. Але ў мінулым годзе, я лічу, Міністэрства адукацыі паспяшалася з рашэннем па адмове сумяшчальных уступных экзаменаў.

Усё роўна мае дзеці паступаюць, у нас 100-працэнтнае паступленне ў ВНУ.

- І бацькі вашых вучняў не шукаюць рэпетытараў?

- Я шмат размаўляла са сваімі бацькамі. Яны пакуль карыстаюцца паслугамі рэпетытараў. І ведаеце, чаму? Усё з-за разыходжання патрабаванняў школы і ВНУ да выпускніка. Рэпетытары дакладна ведаюць, што і як пытаюць у ВНУ. Але сёння рэпетытары разумныя, яны бяруцца толькі за дзяцей з добрай базавай падрыхтоўкай, бо яны ўсё-такі ў адказе перад бацькамі (плацяцца вялікія грошы!) за падрыхтоўку.

Але не ва ўсіх маіх дзяцей бацькі могуць наняць рэпетытараў, таму выдатна, што зараз з'явілася гэтае тэсціраванне. У мінулым годзе я ўпершыню адправіла сваіх выпускнікоў тэсціравацца: "Схадзіце, паглядзіце на свае здольнасці, вызначце прабелы ў ведах". Таму з 56 выпускнікоў мінулага года 30 на канец вучэбнага года былі ўжо залічаны ў ВНУ. Вось так.

Пра сваю гімназію я магу расказваць з раніцы да вечара, але ўсё роўна ўсё не адзначыш. Спынюся яшчэ на нашых двух любімых святах - дні бізнесмена і дні самакіравання.

Дзень бізнесмена праходзіць звычайна ў сакавіку-красавіку. Гімназісты на нейкі час становяцца дарослымі людзьмі - прадпрымальнікамі. Уся школа - у іх распараджэнні. Яны адкрываюць свае фірмы - фотамайстэрню, салон прыгажосці, кафэ і г.д. Тут усё, як у сапраўдным жыцці, бо яны запаўняюць дэкларацыі, плацяць падаткі. Ёсць і рэкет свой. Усім працэсам кіруе дзіцячая арганізацыя гімназіі - Школа энтузіязму, сяброўства і калектыўнай адказнасці. Вельмі цікава і весела атрымліваецца!

Другая традыцыя - дзень самакіравання. Самае любімае свята нашых малодшых вучняў, бо ў гэты дзень яны могуць атрымаць больш дзевятак і дзесятак. У ролі настаўніка - старшакласнікі, а настаўнікі сапраўдныя - адпачываюць. Дзень самакіравання прымяркоўваем ці да Дня настаўніка, ці да 8 Сакавіка.

- Дзякуй за шчырую размову.

Хочацца пажадаць гімназіі фінансавага дабрабыту.

Святлана КІРСАНАВА.

Хто заказвае музыку?

Давер атрыманы

На апошнім з'ездзе настаўнікаў Прэзідэнт нашай краіны з трыбуны сказаў аб тым, што дзяржава са свайго боку будзе, канешне, падтрымліваць школу, аднак дырэктарам і настаўніцкім калектывам трэба самім памеркаваць над тым, як падтрымліваць на патрэбным узроўні жыццядзейнасць сваёй установы.

Тады ж Міністр адукацыі падахвочваў кіраўнікоў школ больш актыўна прыцягваць у школу сродкі бацькоў і спонсараў. Дырэктару ў такім выпадку прадастаўляецца болей правоў і свабод. "Калі ж мы давяраем дырэктару дзяцей, дык чаму ж не можам даверыць яму кадры і грошы?" - заўважыў на з'ездзе П.І.Брыгадзін.

Выступаючы, не так даўно, на адным пасяджэнні перад кіраўнікамі школ К.С.Фарыно, намеснік Міністра адукацыі, заклікаў іх самастойна шукаць шляхі, каб стаць фінансава незалежнымі ад аддзелаў адукацыі. Дырэктар - бадай, ключавая фігура ў адукацыі, калі ў яго руках - школьныя сродкі. Казімір Сцяпанавіч, доўгі час будучы дырэктарам Політэхнічнай гімназіі Мінска, меў такую фінансавую незалежнасць і ведае, якія перспектывы яна адкрывае.

Тое, пра што асобныя кіраўнікі школ толькі марылі, - на паўдарозе да ўвасаблення. Давер у вышэйшых уладаў ёсць - і дырэктар становіцца паўнапраўным гаспадаром. Але ж на шляху незалежнасці шмат камянёў спатыкнення. І можа, яны - у першую чаргу ад нерашучасці самога кіраўніка, яго боязі самастойнасці і адказнасці, няведанні неабходных юрыдычных і эканамічных нормаў і законаў.

Патрэба дня

Дадатковыя, платныя адукацыйныя паслугі (хоць і задумваліся з іншай мэтай) зараз разглядаюцца як адзін са спосабаў заробку сабе на жыццё ўстановамі адукацыі. Аднак масавае (няправільнае і непрадуманае) захапленне такім відам дзейнасці можа прывесці да непрыняцця і нават абурэння ў грамадстве. Пасля чаго натуральна чакаць забароны паслуг. Так звычайна і гінуць у нас добрыя пачынанні. Нельга спяшацца, трэба спачатку прыглядзецца да тых, хто ўжо гэтай справай займаецца.

Фрунзенскі раён сталіцы першым у горадзе пачаў прапаноўваць адукацыйныя паслугі за грошы. Але ні тады, ні зараз гэта не з'яўлялася мэтай заробку. Платныя дадатковыя адукацыйныя паслугі ўзніклі як патрэба дня. У праграме і школах не хапала ні часу, ні настаўнікаў для заняткаў па развіццю пэўных навыкаў, не прадугледжаных школьнай праграмай. Гэта адзначалі перш-наперш бацькі вучняў і першымі выступілі з прапановамі аб дадатковых занятках. Так было вырашана: усё, што звыш нормы (дзяржаўнага стандарту), бацькі аплачваюць самі.

У выніку ў дзіцячых садках і школах Фрунзенскага раёна ўзніклі гурткі на аснове самаакупнасці. Спецыялістамі аддзела адукацыі на працягу паўтара года распрацоўваліся палажэнне, пакет нарматыўных дакументаў, якія сёння можна лічыць эксклюзівам у рэспубліцы.

Працэс адкрыцця гуртка на аснове самаакупнасці - строга ўпарадкаваны. Пачынаецца ён з хадайніцтва дырэктара. Работнікі аддзела адукацыі старанна вывучаюць магчымасці школы, расклад заняткаў, праграму работы гуртка. Пры ўмове, што ўсё гэта на добрым узроўні, вядучы гуртка прымаецца на працу (з верасня па май), калі ж такі чалавек - проста прыватная асоба, дык з ім заключаецца пагадненне аб арэндзе памяшкання. Звычайна ў гуртках на аснове самаакупнасці працуюць выхавальнікі або настаўнікі гэтай жа школы, але прыцягваюцца і проста спецыялісты. (Так, у адным дзіцячым садку мастацтвам з дзецьмі займаўся сапраўдны мастак, а шахматам вучыў майстар спорту). Апошні нюанс у працэдуры стварэння гуртка - у навучальнай установе з бацькамі кожнага вучня асабіста заключаецца дагавор аб прадастаўленні платных дадатковых адукацыйных паслуг.

Аддзел адукацыі ўважліва сочыць за вынікамі работы гуртка. А калі шчыра, дык павышанага кантролю з боку кіраўніцтва тут і не трэба. Бацькі самі наглядаюць за карыснасцю заняткаў, і калі што не задаволіць, дык адразу скасуюць пагадненне.

Лідэрамі па аказанні платных дадатковых адукацыйных паслуг у раёне з'яўляюцца дзіцячыя садкі. Так, у 66 садках працуюць 105 гурткоў на аснове самаакупнасці.

Школы крыху абмежаваныя ў наяўнасці свабодных памяшканняў, аднак і яны могуць прапанаваць 56 дадатковых паслуг. Асабліва папулярныя - англійская мова, мастацтва, па развіцці дробнай маторыкі рук, харэаграфія (танец), шахматы, камп'ютэрныя гульні і г.д.

Кошт за наведванне аднаго гуртка, як многае іншае ў нашым жыцці, прывязаны да мінімальнага заробку і складае 0,75; 1; 1,5; 2 мінімалкі. Адміністрацыя навучальнай установы па сваім меркаванні вырашае, каго з бацькоў і на колькі вызваліць ад аплаты.

- Мы імкнёмся даць дзецям роўныя магчымасці, - зазначае Мар'яна Акіндзінаўна Шчоткіна, начальнік упраўлення адукацыі і па справах моладзі Адміністрацыі Фрунзенскага раёна Мінска. - Таму для дзяцей-сірот, са шматдзетных сем'яў і г.д. наведванне такіх гурткоў - бясплатнае.

Сродкі за гурткі трапляюць на спецрахунак школы (дзіцячага садка) аддзела адукацыі, імі маюць права распараджацца толькі самі аказальнікі паслуг. Але ў палажэнні ўсё ж пазначана, на што гэтыя грошы могуць быць патрачаны.

Адміністрацыя Фрунзенскага раёна падтрымлівае жаданне кіраўнікоў навучальных устаноў ствараць гурткі на аснове самаакупнасці. Вопыт лепшых у гэтай справе шырока абвяшчаецца. Так, увосень у раёне ладзіўся семінар-вучоба для дырэктараў школ і загадчыкаў дзіцячых садкоў, дзе давалася практычная інфармацыя: як падрыхтаваць навучальную ўстанову, соцыум да ўвядзення платных дадатковых адукацыйных паслуг, якіх правілаў трэба пры гэтым прытрымлівацца. Сёння працаваць стала лягчэй, бо ўжо маецца палажэнне, патрэбныя дакументы, пэўныя напрацоўкі.

Спосаб павышэння якасці адукацыі

Яны былі першымі ў сваім Фрунзенскім раёне, хто рызыкнуў адукацыйныя паслугі аказваць за грошы. Зразумела, што за такую справу мог узяцца толькі кіраўнік смелы, які разбіраецца ў эканамічных і юрыдычных пытаннях, з добрымі арганізатарскімі, камунікатыўнымі здольнасцямі. Уладзімір Віктаравіч Власаў, дырэктар сярэдняй школы №149 з эканамічным ухілам - якраз такі чалавек. Пасля першай, педагагічнай, адукацыі ён атрымаў яшчэ і другую - эканамічную, мае вопыт работы ўпраўленца. Гэта з пачаткам менавіта яго кіравання школай звязаны яе пераход на новы кірунак - эканамічны.

Калі зрабіць спробу даць вызначэнне платным дадатковым адукацыйным паслугам у школе, дык гэта - дадатак вучэбных гадзін да існуючага школьнага кампанента, які зыходзіць з патрэб на вывучэнне тых прадметаў (або авалоданне тымі навыкамі), якім не хапае вучэбных гадзін па канцэпцыі развіцця школы. Гэтыя паслугі, як ужо адзначалася, узніклі па неабходнасці. Да ўвагі прымаліся пажаданні бацькоў, але вырашальная роля заставалася за адміністрацыяй школы. (Не ўсе бацькі знаёмыя з педагагічнай і псіхалагічнай навукай, таму яны не могуць правільна вырашыць, што і ў якім узросце карысна іх дзецям).

Як узнік у 149-й школе гурток "Моўны этыкет" (па англійскай мове)? Замежную мову ў школе пачынаюць вывучаць у першым класе, на гэты прадмет выдаткоўваецца дзве гадзіны ў тыдзень. Настаўнікамі было заўважана (навукоўцамі пацверджана!), што дзеці, прыходзячы на наступныя заняткі, праз два дні ўжо ўсё забываюць, трэба ўсё тлумачыць зноўку. Інфармацыя трымаецца ў галаве дзесьці суткі, і калі яе не падсілкаваць паўтарэннем або новай порцыяй, дык яна згубіцца. Заняткі па замежнай мове могуць быць эфектыўнымі пры штодзённым практыкаванні.

Ні для каго ўжо не сакрэт, што сёння бацькі, каб толькі дзеці засвоілі вучэбную праграму па замежнай мове ў звычайнай школе, вымушаныя наймаць рэпетытараў і плаціць за такія паслугі вялікія грошы. Іншая справа - школьны настаўнік-прадметнік, для якога вядзенне гуртка на аснове самаакупнасці - двайная зацікаўленасць: падтрымка матэрыяльная і стымул павышаць сваю кваліфікацыю.

Для многіх вучняў 149-й школы дадатковай матывацыяй служыць яшчэ тое, што ў старшых класах яны могуць абраць для сябе спецыялізацыю эканаміста-перакладчыка. Людміла Станіславаўна Аляшкевіч, загадчыца кафедры англійскай мовы, вельмі вопытны англазнаўца, адзначае высокую зацікаўленасць дзяцей і іх бацькоў вывучэннем замежнай мовы. Многія гурткоўцы падчас канікулаў наведваюць еўрапейскія краіны, дзе падмацоўваюць сваю размоўную практыку.

У гуртку "Моўны этыкет" вучні займаюцца па оксфардскіх падручніках, якія набываюць бацькі. Паводле слоў настаўніцы, гэты падручнік добры па многіх паказчыках, але галоўнае - матэрыял у ім падаецца цікава і па метаду праектаў. Заняткі ў гуртку праходзяць весела і цікава, дапамагае тут і нагляднасць. Людміла Станіславаўна не без гонару запрашала ў кабінет англійскай мовы палюбавацца іх скарбам - самай разнастайнай, высакаякаснай, прыгожай нагляднасцю (дарэчы, набытай за сродкі ад гурткоў платных, але якой карыстаюцца і на звычайных школьных занятках). Л.С.Аляшкевіч, як рэцэнзент Цэнтра вучэбнай кнігі і сродкаў навучання, ведае пра ўсе навінкі літаратуры, якія толькі з'яўляюцца ў кнігарнях, таму самае лепшае адразу трапляе ў школу. Якасць ведаў гурткоўцаў кантралююць бацькі, якія задаволены поспехамі сваіх дзяцей. А тыя ўжо ў сёмым класе без цяжкасці пераводзяць простую мову ва ўскосную з правільным дапасаваннем часоў (што не кожны першакурснік ВНУ зрабіць можа).

У пачатковай школе дзеці вывучаюць да дзевяці прадметаў, большасць з якіх скіравана на авалодванне нейкай інфармацыяй. Менш увагі ў школьнай праграме надаецца развіццю пэўных навыкаў. Той усеагульна вядомы факт, што актывізацыя дробнай маторыкі рук уплывае на фізіялагічнае і псіхічнае развіццё дзіцяці, спрыяльна ўздзейнічае на яго і пачуццёвую, і інтэлектуальную сферы, быў прыняты да ведама ў школе. Бацькам таксама не давялося шмат тлумачыць што да чаго, таму хутка арганізаваўся гурток для заняткаў па развіццю дробнай маторыкі рук, які празвалі больш прыгожа - "Дызайн". Кіруе ім Галіна Аляксандраўна Палачаніна, педагог-мастак. Да прыходу ў 149 школу яна працавала ў спецыялізаванай школе з таленавітымі дзецьмі, таму многія свае прыёмы перанесла адтуль. Гурткоўцы ў вялікім захапленні ад "Дызайну". Шмат работы ў ім звязана з іх жаданнямі, і дзеці займаюцца творчасцю без прымусу. Практыкаванні бываюць розныя, нават і не зусім вясёлыя. Накшталт работы па прописях, дзе трэба выводзіць старанна кружкі, штрышкі, загагулькі. Каб не засумна было ад такіх заданняў, Галіна Аляксандраўна ўвесь час змяняе іх - знайсці дарогу ад кошкі да мышкі, не адрываючы алоўка ад паперы і праводзячы лінію пасярэдзіне дарогі. Так паступова мацнее рука дзіцяці. І творчасць становіцца тэхнічна больш упэўненай. Гурткоўцы працуюць з рознымі матэрыяламі - фарбамі, алоўкамі, гуашшу і г.д. Вельмі цікавыя атрымліваюцца аплікацыі з пластыліну і пейзажы з пяску, клею і гуашы. Бацькі заўсёды могуць пазнаёміцца з вынікамі заняткаў сваіх пеставанцаў. На другім паверсе школы пастаянна экспануецца вернісаж дзіцячага мастацтва. Асабліва таленавітыя заслугоўваюць нават асабістай выставы.

Шахматы ў 149-й сярэдняй школе "прыжыліся" па прапанове некага з бацькоў і хутка палюбіліся. Валерый Віктаравіч Сафронаў - настолькі захоплены шахматным мастацтвам чалавек, што, толькі паслухаўшы яго колькі хвілін, хочацца хутчэй узяцца за гульню. Ён - ваенны дырыжор у адстаўцы і майстар спорту па шахматах. Валерый Віктаравіч усё жыццё рыхтаваўся да сваёй настаўніцкай дзейнасці - купляў шахматныя дошкі, збіраў інфармацыю пра знакамітых шахматыстаў, іх гульні, пра гісторыю шахматнага спорту. Для яго словы Сухамлінскага - "Без шахмат нельга ўявіць сабе выхаванне разумовых здольнасцей і памяці, таму яны павінны ўвайсці ў жыццё пачатковай школы як адзін з элементаў разумовай культуры" - служаць дэвізам. Настаўніцкі вопыт Валерый Сафронаў мае неблагі - двое яго родных дзяцей сталі шахматыстамі-першаразраднікамі. Ён лічыць, што шахматы - усім навукам галава. Што гульня ў шахматы - гэта жыццё ў мініяцюры. А ўжо выхоўваюць яны столькі добрых якасцяў, што і пералічыць цяжка. Толькі ў гэтай гульні дзіця бачыць ланцужочак сваіх дзеянняў - ад прыняцця рашэння і да яго выніку.

У Валерыя Віктаравіча - свае спосабы зацікавіць дзіця гульнёй. Ён ніколі не дае цяжкіх заданняў, а паступова павышае іх складанасць, бо дзеці павінны адчуваць пачуццё перамогі, асабістыя сілы; падахвочвае іх значкамі, прызамі; прыдумвае віктарыны і шоу на шахматную тэматыку.

"Не трэба прымушаць гуляць у правільныя шахматы. Я, канешне, кажу ім, як спачатку звычайна ходзяць пешкамі - е2; е4. Але дазваляю рабіць, як ім хочацца. Няхай наб'юць сабе "гузакі", тады зразумеюць, што трэба ў жыцці прытрымлівацца пэўных правілаў і слухаць вопытных дарослых, спецыялістаў. Так дзеці хутчэй становяцца самі дарослымі і прывыкаюць рабіць усвядомленыя крокі".

Акрамя трох пералічаных вышэй гурткоў на аснове самаакупнасці, у школе дзейнічаюць яшчэ два такія ж гурткі: "Рытміка і танец", "Па развіццю ўвагі, памяці, мыслення, уяўлення". І вялікая колькасць бясплатных гурткоў, назавём іх праграмнымі: этычная граматыка, здаровы лад жыцця, тэатральная дзейнасць, пачатак эканомікі і г.д.

Нельга лічыць, што дзеці, якія наведваюць бясплатныя гурткі, у нечым абдзелены. З імі займаюцца спецыялісты, ім прадастаўляецца ўвесь, які маецца ў школе, наглядны, спартыўны і гульнявы матэрыял, аб іх развіцці і здароўі клапоцяцца.

Перш чым адкрываць гурткі на аснове самаакупнасці адміністрацыя школы карпатліва пралічвала многія нюансы. Паколькі гурткі - дадатковыя, то яны не павінны нашкодзіць рэжыму дзіцяці, яго здароўю. Заняткі ладзяцца ў другой палове дня, пасля вялікага адпачынку і добрага абеду. У дагаворы з бацькамі абумоўліваецца, што яны могуць карміць дзіця дома, а могуць карыстацца паслугамі школьнай сталоўкі, але абавязкова гурткоўцы павінны атрымліваць трохразовае (сняданак, абед, полудзень) харчаванне.

У гурткі на аснове самаакупнасці прымаюцца толькі тыя дзеці, якія добра спраўляюцца з абавязковымі школьнымі прадметамі, далей разглядаецца здароўе, адсутнасць проціпаказанняў.

Традыцыйна ў пачатку новага навучальнага года ў школе праходзіць бацькоўскі сход, на якім вырашаюцца пытанні дастасоўна платных дадатковых адукацыйных паслуг. Школа - прадастаўляе паслугі, выстаўляе свае ўмовы. Бацькі-заказчыкі - своечасова ўносяць узнос за заняткі і клапоцяцца аб харчаванні дзіцяці. Сумесна абумоўліваюцца прычыны скасавання дагавора. Трэба сказаць, што грошы - не галоўная прычына пры скасаванні, школа сочыць, каб дзіця неператамлялася, не прапускала шмат заняткаў. Было распрацавана таксама палажэнне па льготах на аплату гуртка. Так, увогуле, бясплатныя яны для дзяцей работнікаў школы, з частковай аплатай - для бацькоў, чые дзеці займаюцца на "выдатна", і - пры ўмове, што два вучні з адной сям'і займаюцца ў іх школе.

- Грошы школе не лішнія, але яны не самамэта, як некаторыя разумеюць. Мэта ж - зыходзячы з нашых магчымасцей і ўлічваючы просьбы бацькоў, узняць якасць адукацыі, - тлумачыць У.В.Власаў, дырэктар сярэдняй школы №149 з эканамічным ухілам.

Платныя дадатковыя паслугі толькі дапамаглі замацаваць за школай імідж добрай навучальнай установы. Гэта ў будучым можа ўдала паўплываць на яе дабрабыт, бо абавязкова знойдуцца бацькі, спонсары, гатовыя дапамагчы высакароднай справе, якая выконваецца спецыялістамі на высокім узроўні.

Ева ІСТРАЦЬКОВА.

Семінары

Гульня - справа сур'ёзная!

На мінулым тыдні прайшоў Рэспубліканскі семінар "Навучанне грамаце і матэматыцы дзяцей 3-6 гадоў па методыцы Мікалая Аляксандравіча Зайцава". Арганізатарамі семінара выступілі Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Акадэмія паслядыпломнай адукацыі і Цэнтр развіццёвых педагагічных тэхналогій.

У тэарэтычную частку семінара ўвайшлі навуковае абгрунтаванне методыкі Зайцава, прыёмы і формы арганізацыі заняткаў па навучанню грамаце і матэматыцы ў дашкольнай установе, прагляд і абмеркаванне відэазаняткаў начальніка цэнтра развіццёвых педагагічных тэхналогій Святланы Дзмітрыеўны Шакура па навучанню грамаце, а таксама відэазаняткаў самога распрацоўшчыка методыкі.

На практычную частку мерапрыемства яго ўдзельнікаў гасцінна запрасіў дзіцячы садок №495 Мінска. Аб тым, што ў садку працуюць па методыцы Зайцава, бацькі дазнаваліся адзін ад аднаго – працаваў так званы "жывы тэлефон". А пачалося ўсё з Клаўдзіі Васільеўны Паўлянковіч, якая пасля заканчэння спецыяльных курсаў стала заўзятай прыхільніцай гэтай методыкі.

Як і заўсёды, да ўсяго новага спачатку ставяцца з насцярогай. Вось і бацькі, наведваючы заняткі з выкарыстаннем новай методыкі, пільна сачылі за тым, што адбываецца. Потым пачалі заўважаць, што іх дзеці без лішняга напружання, нават з нечаканай лёгкасцю спасцігаюць асновы граматы і матэматыкі. Такім чынам, заняткі паступова набылі прызнанне. А з цягам часу праца па методыцы Зайцава пачала праводзіцца ў форме гурткоў, якія пасля былі пераведзены на платную аснову. Важна, што ў садку існуе пераемнасць элементаў методыкі на занятках музыкі, выяўленчай дзейнасці.

Удзельнікам семінара Клаўдзія Васільеўна прадэманстравала два "ўрокі": па навучанню грамаце і па матэматыцы. Прапануем іх вашай увазе, магчыма, вы знойдзеце ў іх для сябе шмат цікавага і карыснага...

Матэматыка

Сярэдняя група. Займаецца па методыцы Зайцава першы год. Праца пачынаецца з таго, што Клаўдзія Васільеўна дэманструе сваім выхаванцам секундамер з мэтай выклікаць цікавасць у дзяцей, засяродзіць іх увагу.

1. Першае практыкаванне – лічэнне па табліцы. Педагог паказвае ўказкай, дзеці хорам вымаўляюць лік, спачатку ад 0 да 19, а затым у адваротным напрамку. Гэта практыкаванне эфектыўнае тым, што тут адразу задзейнічаны тры віды памяці: візуальная, акустычная, маторная. Да таго ж дзецям цікава і весела вымаўляць лікі разам.

2. Педагог паказвае дзецям карткі, на кожнай напісаны лік, які яны павінны назваць. Кожнаму, хто называе лік правільна, педагог аддае картку.

3. Пасля працы са спецыяльнай табліцай, у якой трэба падлічыць кружочкі, група пераходзіць да наступнага практыкавання. Педагог называе лік, кожны з дзяцей шукае ў сябе таблічку з такім лікам, і калі яна ёсць, вяртае яе выхавацелю. Цікава, што для лепшага ўсведамлення дзецьмі ліку педагог называе не проста трынаццаць, васемнаццаць, а і ўдакладняе: дзесяць і тры, дзесяць і восем.

4. Дзеці ўголас лічаць па табліцы любы дзесятак на выбар. Педагог засякае час лічэння, а потым паведамляе яго. У выхаванцаў з'яўляецца азарт: хто хутчэй?

5. Практыкаванне вельмі нагадвае лічбавае лато. Гульня называецца "СтоЛік". Дзецям раздаюцца вялікія карты, на кожнай з якіх – асобны дзесятак. А потым у кучу скідваюцца маленькія карткі. Дзеці павінны знайсці патрэбныя маленькія карткі і закрыць імі адпаведныя лікі на вялікай картцы. Пасля кожнае дзіця ўголас падлічвае свой дзесятак.

6. Задача: У магазін цацак прывезлі 54 бэтмены і 58 рабакопаў. (І тую, і другую лічбу педагог адзначае на табліцы і трымае на іх указку). Каб даведацца, наколькі больш рабакопаў прывезлі ў магазін, трэба падлічыць лічбы ад адной указкі да другой. Дзеці з дапамогай педагога з задавальненнем падлічваюць, паколькі ім цікавы сам змест задачы.

7. А гэтае практыкаванне – своеасаблівая гульня-рэбус. Педагог паказвае на картках зашыфраваныя характарыстыкі фігуры. Напрыклад, возьмем чатыры карткі: на адной намаляваны прамавугольнік, на другой – клякса жоўтага колеру, на трэцяй – хатка маленькіх памераў, чацвёртая змяшчае выяву тоненькага чалавека. Рэбус азначае, што фігура, якую дзеці павінны знайсці, – гэта прамавугольнік жоўтага колеру, маленькі, тонкі. Такім чынам, дашкалята засвойваюць класіфікацыю фігур па форме, колеру, памеры, таўшчыні. Дзіця, якое знайшло зашыфраваную фігуру, уголас называе яе характарыстыкі.

Для замацавання ведаў і лепшага асэнсавання матэрыялу педагог прапануе дзецям знайсці фігуру, не падобную да той, якая толькі што была ў яго руках, а потым параўнаць дзве фігуры: "Ці падобныя гэтыя фігуры?", "Чым падобныя, а чым адрозніваюцца?", "Гэты прамавугольнік вялікі ці маленькі?".

8. Апошняе практыкаванне – на замацаванне, дзеці разам з педагогам паўтараюць па табліцы ўсе дзесяткі.

Такім чынам, праз гульневую дзейнасць маленькія выхаванцы спасцігаюць асноўныя матэматычныя паняцці, яны зацікаўленыя, а таму ўважлівыя, што дазваляе хутчэй дасягнуць поспехаў у навучанні. Дзеці менш стамляюцца, да таго ж амаль увесь час знаходзяцца ў руху, бо пры такім навучанні ім неабавязкова сядзець за сталом нерухома, а можна пахадзіць па пакоі, пасядзець або нават паляжаць на дыване.

Навучанне грамаце

Другая малодшая група. Навучанне грамаце здзяйсняецца пры дапамозе кубікаў Зайцава. Што яны з сябе ўяўляюць? Кубікі бываюць розныя... Ёсць "залаты" кубік, на якім змешчаны галосныя літары (дзецям не кажуць, што гэтыя літары называюцца галоснымі). Ёсць маленькія і вялікія кубікі, іх падзяляюць на жалезныя і драўляныя, такія кубікі змяшчаюць склады. Пазней дзецям тлумачаць, што на маленькіх кубіках намаляваны мяккія гукі, на вялікіх – цвёрдыя. Да таго ж нездарма кубікі Зайцава называюць "кубікамі, што будзяць душу дзіцяці": маленькія кубікі – звіняць і бразгочуць, а вялікія – шамацяць. Гэта зроблена для таго, каб пазней увесці паняцце глухасці, звонкасці. Вы, напэўна, здагадаліся, што на маленькіх кубіках – звонкія гукі, на вялікіх – глухія. Ёсць яшчэ і парныя кубікі...

1. У першым практыкаванні дзеці выбіраюць на "залатым" кубіку чароўную літару. У нашым выпадку гэта будзе літара О. Педагог знаходзіцца на адлегласці ад століка, на якім ляжаць кубікі. Калі дзіця знайшло ў складзе на кубіку літару О, яно бяжыць з такім кубікам да педагога, той паварочвае кубік у дзіцячых далонях, яны разам прагаворваюць склады і вызначаюць, ці ёсць тут літара О, ці "правільны" кубік прынесла дзіця.

2. Калі кубік вызначаны правільна, дзіця кладзе яго на спецыяльную паліцу. Пасля таго як паліца запоўнена, усе разам чытаюць тое, што на ёй атрымалася, і адносяць кубікі зноў на стол.

3. Гульня "Паравоз". Педагог аб'яўляе дзецям, што зараз яны ўсе разам паедуць у лес да дзікіх жывёл на паравозе. Кожнае дзіця выбірае, якую жывёліну яно возьме на паравоз разам з сабой: вожыка, зайца, ваўка, лісу, мядзведзя... Далей выхаванцы з дапамогай педагога складаюць з кубікаў назвы жывёл і ставяць іх на паліцу ўслед за паравозам, кожная назва – своеасаблівы вагончык. Пасля таго як праца скончана, усе разам чытаюць, хто едзе на паравозе. Потым дзеці самі інсцэніруюць паравоз. Педагог аб'яўляе, што пакуль мы ехалі, жывёлы паселі ў розныя вагоны. Хто цяпер у якім вагоне? А, можа, нехта выйшаў? Ану, давайце прачытаем. Калі дзеці вызначылі, хто з жывёл куды перасеў, а каго не хапае, педагог дае наступнае заданне: знайсці на паліцы пэўную "жывёліну" і аднесці яе на столік.

4. У заключнай частцы заняткаў дзеці разам з педагогам прагаворваюць пацешкі, тэкст якіх з малюнкамі вісіць у пакоі на сцяне, інсцэніруюць іх. Працуюць з кніжкай "Чытай і спявай": слухаюць песеньку пра "Бабку-Ежку", знаходзяць яе ў кнізе, танчаць.

Напрыканцы семінара прайшоў круглы стол "З вопыту працы", на якім абмяркоўваліся прадэманстраваныя заняткі, разглядаліся сітуацыі з працы іншых педагогаў, адзначаліся новыя падыходы да працы з бацькамі.

Наталля АЛЁХІНА.

У малечы свае адукацыйныя патрэбы

Адна з самых актуальных праблем, якія сёння хвалююць кожную дашкольную ўстанову - гэта праблема пераемнасці дзіцячага сада і школы

У нашым мікрараёне размешчаны пяць школ, чатыры з іх – школы новага тыпу: беларуская нацыянальная гімназія №4, сярэдняя школа №201 з эстэтычным ухілам, сярэдняя школа №193 з паглыбленым вывучэннем англійскай мовы і сярэдняя школа №185 з мастацкім ухілам. Для таго каб выканаць сацыяльны заказ (гэта значыць падрыхтаваць дзяцей да паступлення ў вышэйназваныя школы), мы сталі ўдзяляць больш увагі развіццю творчых здольнасцей і інтэлекту дашкольнікаў. І як вынік такой дзейнасці ў 1993 годзе саду быў нададзены статус дашкольнай установы з паглыбленым гуманітарна-мастацкім напрамкам у рабоце. Дзякуючы гэтаму ў штатны расклад дзіцячага сада былі ўведзены дадатковыя спецыялісты: выхавацель па выяўленчай дзейнасці, камп'ютэрнай грамаце і англійскай мове. Гэта дазволіла ажыццяўляць падрыхтоўку дзяцей да школы на больш высокім узроўні.

У апошнія гады мы працуем у цесным кантакце з педагогамі сярэдняй школы №185. У нас праходзяць сумесныя пасяджэнні метадычных аб'яданняў, педагагічныя нарады, узаемныя наведванні заняткаў у дзіцячым садзе і ўрокаў у школе, дні адкрытых дзвярэй і г.д. Такі падыход дае настаўніку магчымасць, з аднаго боку, вызначыць узровень развіцця будучых першакласнікаў, з другога – азнаёміць выхавацеля з патрабаваннямі, якія прад'яўляе школа.

Кожнае дзіця, незалежна ад узроўню яго развіцця, базы ведаў і ўменняў, мае шанц больш лёгка ўвайсці ў школьнае жыццё, калі будзе вытрымлівацца прынцып пераемнасці ў выхаваўчай дзейнасці педагогаў дашкольных устаноў, пачатковай школы і бацькоў саміх выхаванцаў.

Па выніках дыягностыкі, якую праводзіць псіхолаг у нашым садку, далёка не кожнае дзіця адчувае эмацыянальны камфорт у сваёй сям'і. Мы не застаемся безуважнымі да гэтых высноў, і сёння хочацца адзначыць, што адпаведныя паказчыкі ў час знаходжання дзіцяці ў садку значна вышэйшыя, чым дома.

Пры пераходзе дзіцяці ў школу звесткі аб праблемных сем'ях накіроўваюцца ў сацыяльна-педагагічны цэнтр раёна, а таксама ў школу, куды паступае выхаванец. Гэта дае магчымасць сацыяльнаму педагогу і настаўніку школы адразу звярнуць увагу на такую сям'ю і, па магчымасці, абараніць дзіця, аказаць яму дапамогу.

Галоўнай мэтай рэформы адукацыі з'яўляецца гуманізацыя вучэбна-выхаваўчага працэсу на аснове задавальнення асобасных і адукацыйных патрэб дзяцей з улікам індывідуальнасці і магчымасцей кожнага. Заканамерна ўзнікае праблема якасных змен, якія павінны адбыцца ў адукацыйным працэсе як у дашкольных установах, так і ў пачатковай школе.

Па-першае, змест адукацыі павінен адпавядаць патрабаванням сучаснага стандарта дашкольнай адукацыі, а менавіта: нам трэба даць той неабходны мінімум ведаў, уменняў і навыкаў, які павінен быць засвоены кожным выпускніком дзіцячага сада. Акрамя таго, мы прапануем і дадатковыя (платныя) адукацыйныя паслугі, такія як навучанне дзяцей англійскай мове, элементам камп'ютэрнай граматы, рытмічным рухам пад музыку.

Работа з кожным дзіцем заўсёды вядзецца з улікам яго індывідуальных разумовых і фізічных магчымасцей, а дзякуючы наяўнасці адпаведных спецыялістаў заняткі ў нашым дзіцячым садзе праводзяцца пераважна па падгрупах. Напрыклад, адна падгрупа займаецца англійскай мовай, а другая – пазнавальна-практычнай дзейнасцю, пасля чаго падгрупы мяняюцца месцамі.

Трэба адзначыць, што паспяховая рэалізацыя базіснай праграмы "Пралеска" магчыма толькі пры выкананні шэрагу ўмоў, вызначаных яе аўтарамі. І адной з іх з'яўляецца стварэнне развіццёвага асяроддзя, без якога напоўніць жыццё дзяцей зместам, неабходным для іх далейшага навучання ў школе, дастаткова складана. Вырашыць гэтую задачу можна толькі з дапамогай дзяржаўных або хоць бы рэгіянальных комплексна-мэтавых праграм, накіраваных на ўмацаванне матэрыяльна-тэхнічнай базы і стварэнне развіццёвага асяроддзя ў дашкольнай установе.

Сёння мы адзначаем значнасць працы псіхолага, уведзенага ў штатны расклад у 2000 годзе. Ён мэтанакіравана ажыццяўляе работу па аптымізацыі ўзаемаадносін у сістэме "дарослы – дзіця", дапамагае педагогу раскрыць індывідуальныя магчымасці дзяцей, вызначае ўзровень псіхалагічнай гатоўнасці будучага школьніка.

Узровень спецыяльнай гатоўнасці, гэта значыць узровень ведаў, уменняў і навыкаў дашкольніка, вызначаецца педагогамі дзіцячага сада, і кожнаму дзіцяці разам з медыцынскай картай выдаецца і карта выпускніка, дзе фіксуюцца атрыманыя вынікі. На жаль, гэтыя даныя часта застаюцца незапатрабаванымі, і ў школе праводзяцца паўторныя гутаркі з дзецьмі, што з'яўляецца, на нашу думку, немэтазгодным.

Другая састаўная частка адукацыйнага працэсу – выкарыстанне тэхналогій, з дапамогай якіх рэалізуецца асобасна арыентаваная мадэль навучання і выхавання, дзе для кожнага дзіцяці ствараюцца аптымальныя ўмовы для самарэалізацыі. Сродкамі забеспячэння пераемнасці з'яўляюцца педагагічныя тэхналогіі бесперапыннай дашкольна-школьнай адукацыі. Цяпер у рэспубліцы ідзе эксперымент па ўкараненню ў практыку работы праграмы "Школа-2100", якая прадугледжвае плаўны пераход дзяцей ад садка да школы.

Наш дзіцячы сад з'яўляецца эксперыментальнай пляцоўкай па ўкараненню тэхналогіі ТРВЗ у практыку работы. Галоўная яе вартасць заключаецца ў тым, што яна дазваляе значна павысіць узровень творчага мыслення і ўяўлення кожнага чалавека. У гэтай эксперыментальнай рабоце прымаюць удзел як выхавацелі групы, так і практычны псіхолаг, які праводзіць дадатковае дыягнастычнае абследаванне. У сувязі з гэтым мы лічым мэтазгодным унясенне ў Палажэнне аб эксперыментальнай рабоце дапаўнення аб устанаўленні даплаты псіхолагу, які працуе ў рэжыме эксперыменту.

Нельга забываць і пра тую велізарную ролю, якую адыгрывае ў адукацыйным працэсе педагог, прафесійная кампетэнтнасць і асабістыя якасці якога павінны забяспечваць вучэбна-выхаваўчы працэс новым зместам.

На жаль, да гэтага часу не вырашана пытанне аб скарачэнні працоўнага тыдня выхавацеля дашкольнай установы. На сённяшні дзень ён на шэсць гадзін большы, чым у выхавацеля падрыхтоўчага класа. Лічу, што трэба знізіць педагагічную нагрузку выхавацеля дашкольнай установы да трыццаці гадзін на тыдзень. Гэта, разам з іншымі ўмовамі, будзе садзейнічаць таму, каб першыя крокі дзіцяці ў школьнае жыццё былі больш радаснымі і ўпэўненымі.

Марына КАЛІНІНА, загадчыца дзіцячага сада №527 Мінска.

Як я стала "зайчысткай"...

На пяцідзесятым годзе жыцця я нечакана для сябе сутыкнулася з праблемай: як навучыць дзіця чатырох-пяці гадоў чытаць без асаблівых цяжкасцей і турбот?

Дакладней, гэтае пытанне ўзнікала шмат разоў (я працую выхавальніцай у дзіцячым садку). Але тры гады назад мне проста неабходна было знайсці на яго адказ, бо трэба было навучыць чытаць дарагога мне хлопчыка чатырох гадоў. Я пыталася ў настаўнікаў, выхавальнікаў, ва ўсіх, хто звязаны з навучаннем. Нехта мне сказаў, што цяпер паявіліся "кубікі Зайцава", але больш падрабязна пра гэта нічога не ведаў.

Аднойчы ў метро я прачытала рэкламу, што ў Мінску ў Акадэміі паслядыпломнай адукацыі будуць арганізаваны курсы па навучанню дзяцей чытанню і матэматыцы па методыцы М.А.Зайцава. Я пазваніла па ўказанаму нумару тэлефона і запісалася на курсы. Так я стала "зайчысткай".

Першае ўражанне – усё так проста і даступна. Як гэта мы самі да гэтага не дадумаліся? Ніякага "аналізу", ніякага пакутлівага складання літар. Бегай, скачы, спявай – і ты ўжо чытаеш! Натхніўшыся, зарадзіўшыся невычэрпнай энергіяй М.Зайцава, я ўзялася за навучанне. Але аднаго дзіцяці мне ўжо было мала. Захацелася навучыць чытаць усіх дзяцей па такой "простай" і даступнай методыцы.

З гэтай ідэяй я звярнулася ў дзіцячы сад. Мне вельмі пашанцавала: і загадчыца, і метадыст падтрымалі мяне – і работа закіпела. Усе дапаможнікі, табліцы і кубікі я набыла за свой кошт. Кабінет афарміла паводле Зайцава: табліцы – высока, палічка для кубікаў, лаўка для дзяцей. Надрукавалі пацешкі, загадкі, прымаўкі, скорагаворкі. Потым усё гэта наклеілі на сцяну. Указкі нарэзалі доўгія (па 1,5–2 м), каб ніхто нікому не замінаў.

Дзецям вельмі спадабаліся новыя заняткі. Я не магла проста так зайсці ў групу або сустрэцца з дзецьмі на прагулцы. Тут жа з усіх бакоў крычалі: "Вы нас возьмеце гуляць з кубікамі? А нас?.."

Выхавальнікі паставіліся больш стрымана. Бацькі напачатку таксама асаблівай радасці не выказвалі. У тым сэнсе, што зноў новая методыка (колькі іх ужо было!), лепш бы на вуліцы больш гулялі. Але калі ўвесь сад заспяваў му-мо-ма-мэ-мы-м, сю-сё-ся-се-сі-сь і г.д., бацькі прыйшлі ў захапленне. Выхавальнікі ж прызадумаліся.

Праз 2–3 месяцы старэйшыя дзеці пачалі чытаць (пераважна па складах), усе ведалі шмат пацешак, скорагаворак. Тады я пачала дзяліцца вопытам работы на педагагічных нарадах. Выхавальнікі адзначылі станоўчыя вынікі: маўклівыя, ціхія дзеці сталі больш актыўнымі, пачалі лепш засвойваць вучэбную праграму.

Бацькі прыходзілі на заняткі. Спачатку здзіўляліся, што так усё высока наклеена, а методыка карэнным чынам адрозніваецца ад усіх астатніх (няма сталоў і крэслаў, не трэба сядзець і пісаць ручкамі). Дзеці пачуваюць сябе свабодна, камфортна, яны эмацыянальныя, радасць ад "напісаных" і прачытаных слоў свеціцца на кожным тварыку. І бацькі прынялі такое навучанне.

Першы год заняткаў паказаў высокую эфектыўнасць методыкі. Усе дзеці, ідучы ў школу, умелі чытаць, ведалі алфавіт, а таксама шмат скорагаворак, загадак, вершаў.

Першы год займаецца ў мяне Каценька. Ёй шэсць гадкоў. У яе праблемы са зрокам, носіць акуляры. Вядома, мама хвалюецца, просіць, каб не стамлялі дзяўчынку заняткамі, не прымушалі напружваць вочкі. Патлумачыла маме, што нашы заняткі не шкодзяць зроку. Мама пабывала на іх і пагадзілася са мной. І раптам праз нейкі час яна гаворыць: "Гэтыя заняткі маёй дачцэ не патрэбны, яна сама навучылася чытаць. Бярэ дома буквар і чытае. Мы не дазваляем ёй гэтага рабіць, бо зрок і так сапсаваны, але яна не слухае нас. Так што, думаю, вашы заняткі ёй лішнія". Падобны выпадак ужо другі. Але мне гэта прыемна чуць: я ж ведаю, хто навучыў дзяцей чытаць!

А вось Ліза вучыцца ўжо другі год. Разумная дзяўчынка, чытае, лічыць, піша. Але калі толькі пачынала хадзіць на заняткі, цэлы месяц заходзіла ціхенька ў кабінет, спынялася ля дзвярэй і ўсе заняткі стаяла моўчкі, не зварухнуўшыся. Дарэмна было ўгаворваць яе або нешта прапаноўваць. Праз месяц яна ўзяла кубік, яшчэ праз некалькі заняткаў пачала прымаць удзел у гульні з карцінкамі, але не гаварыла. Потым напісала сваё імя на кубіках. Да канца другога месяца яна ўжо паводзіла сябе вальней і нават пачала сваволіць. Выхавальнікі таксама заўважылі, што дзяўчынка стала больш эмацыянальнай, пачала актыўней адказваць на занятках.

У мінулым годзе мяне ўразіў Алёша. Ён займаецца ўжо другі год, яму будзе шэсць гадоў. Хлопчык чытае і піша. Калі мы пачалі з ім займацца, ён не ведаў ніводнай літары, яму ўсё было нецікава, вочы сумныя, ніякага ўдзелу ў занятках не прымаў. Напачатку я нават злавалася на яго. Мне хацелася, каб ён хоць адзін кубік перанёс са стала на паліцу. Але хлопчык глядзеў на мяне безуважна і нічога не рабіў. Я пакінула яго ў спакоі і, як высветлілася пазней, правільна зрабіла. Ён "працаваў" па сваёй праграме. Калі ўсе займаліся кубікамі, Алёша сядзеў пад сталом і адтуль назіраў, калі ўсе чыталі пацешкі, развешаныя па сценах, ён перастаўляў кубікі на паліцы з месца на месца. І раптам праз два месяцы ён напісаў сваё імя па табліцы, склаў яго з кубікаў, паставіў вялікую літару і заявіў, што можа напісаць імёны ўсіх дзяцей. І напісаў! З таго часу хлопчык пачаў чытаць і пісаць.

Дапамагае методыка і дзецям з дэфектамі маўлення. Другі год у мяне займаецца Саша. На занятках мы з ёй пісалі словы па табліцы і складалі іх з кубікаў. Але рабілі гэта, не завастраючы ўвагі на тым, што мы вучымся правільна вымаўляць гукі, проста пісалі. Цяпер яна ўсе гукі вымаўляе правільна.

Вось ужо трэці год я працую з кубікамі Зайцава. Ці падабаецца мне? Так! Лічу, што для дзяцей дашкольнага ўзросту гэта лепшая методыка. Галоўная яе вартасць у тым, што дзеці нават не падазраюць, што яны вучацца. Яны гуляюць, спяваюць, скачуць. Яны чытаюць!

Дзеці разняволеныя. Разам з імі і я спрабую стаць больш свабоднай. Я ўжо не баюся публічных выступленняў, больш лёгка ўступаю ў дыялог з кіраўніцтвам і незнаёмымі людзьмі. Вось я і раблю выснову: мы, "зайчысты", на правільным шляху, да старых методык вяртання быць не можа. Але ўжо методыку Зайцава трэба ведаць назубок! Уяўная прастата навучання дасягаецца вялікай папярэдняй працай выхавальніка.

У першы і другі гады працы я праводзіла заняткі строга па методыцы, нічога не выдумвала. Ды гэта і не трэба было: у метадычцы ўсё выдатна распісана. У мяне шмат нагляднага матэрыялу: дзвесце з лішкам загадак надрукаваны і наклеены на кардон, адгадкі пад нумарамі вісяць на сцяне, пацешкі з выдзяленнем націскнога складу і з каляровымі карцінкамі, скорагаворкі, вершы – таксама на сцяне. Другі экзэмпляр кожнай скорагаворкі разрэзаны на словы, якія наклеены на кардон, і ляжыць у канверце. У кожнага дзіцяці ёсць кніга "Чытай і спявай" (што яны з задавальненнем і робяць), два камплекты картак "Пішу прыгожа", прапісныя карткі.

На трэці год працы я пачала прыдумваць сваё – Мікалай Аляксандравіч не забараняе гэтага. Галоўнае, каб заняткі праходзілі цікава і дасягалася канчатковая мэта – навучыць дзяцей чытаць і пісаць. І гэта ў мяне атрымліваецца!

Клаўдзія ПАЎЛЯНКОВІЧ, выхавальніца дзіцячага сада №495 Мінска.
Фота Юрыя БОНДАРАВА.

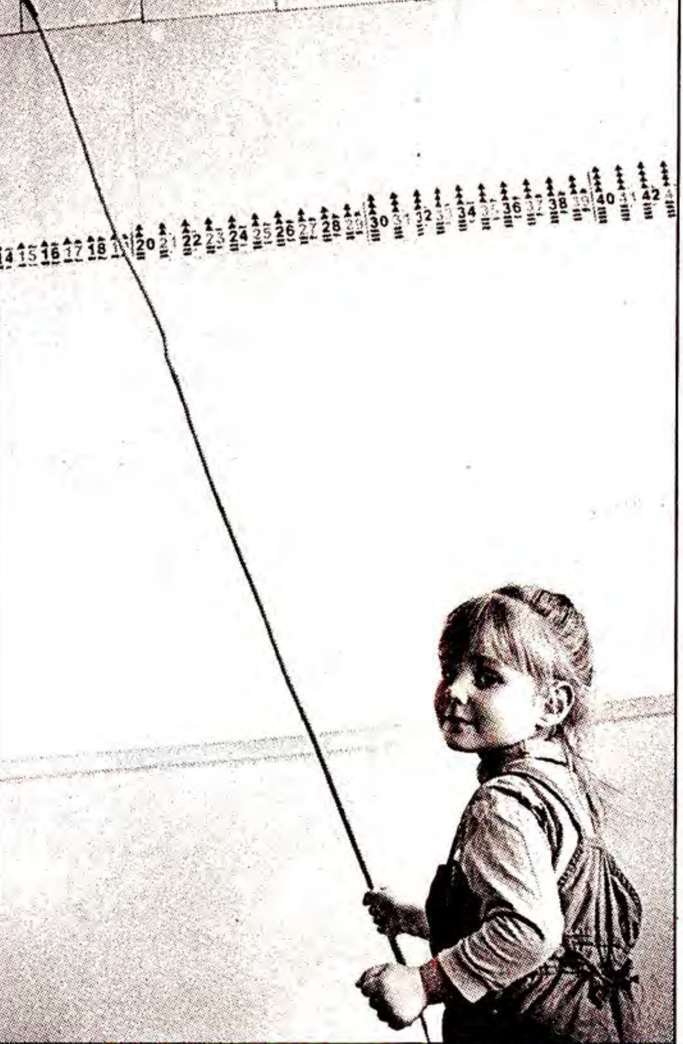

Вопыт

Выпрабаванне творчасцю

У апошні час у Рэспубліцы Беларусь ідзе станаўленне новай сістэмы адукацыі, арыентаванай на ўваходжанне ў сусветную адукацыйную прастору. Наваўвядзенні суправаджаюцца істотнымі зменамі ў тэорыі і практыцы вучэбна-выхаваўчага працэсу.

Адной з дашкольных устаноў, дзе новыя тэхналогіі ўжо сёння прымяняюцца на практыцы, з'яўляецца наш дзіцячы сад №2 г.Крупкі з прыгожай назвай "Алёнка". 10 сакавіка гэтага года ён адзначыў сваё 33-годдзе. У двухпавярховым будынку, разлічаным на 6 груп, зараз выхоўваецца і вучыцца 113 дзяцей. Гэта 5 груп і адзін падрыхтоўчы клас.

Асноўнай задачай для нас, педагогаў, з'яўляецца забеспячэнне комплекснага падыходу ў вырашэнні выхаваўчых задач. Пры гэтым улічваюцца індывідуальныя асаблівасці кожнага дзіцяці па фарміраванню інтэлектуальна-творчых здольнасцей. Развіццё актыўных форм мыслення вядзецца на аснове выкарыстання элементаў ТРВЗ (тэорыя рашэння вынаходніцкіх задач) і іншых інавацыйных тэхналогій.

Такі падыход дазволіў кожнаму з выхавацеляў ужо сёння вызначыцца, у якім кірунку яны будуць назапашваць і абагульняць свой вопыт работы. Тут і тэатральна-гульневая дзейнасць (выхавацель С.М.Лучына), і ТРВЗ у комплексе з маляваннем (Ж.А.Каралькова), і ТРВЗ у комплексе з матэматыкай (Э.А.Часновіч), і ТРВЗ у комплексе з кулінарыяй (І.І.Мігаль) і іншыя.

З мэтай актывізацыі дзейнасці па кожнаму з кірункаў у садзе з лістапада 2001 г. па студзень 2002 г. праходзіў тэматычны кантроль "ТРВЗ – умова развіцця творчых здольнасцей дзяцей". Вынікі кантролю паказалі, што ўжо сёння назіраюцца зрухі наперад. У кожнай групе створаны цэнтр інтэлектуальнай дзейнасці, выхаванцы забяспечаны рознымі канструктарамі і будаўнічымі наборамі, якія набыты з дапамогай бацькоў. Тут жа знаходзяцца і развіццёвыя гульні, частка якіх зроблена рукамі выхавацеляў.

Заняткі рыхтуюцца адказна, і гэта забяспечвае даволі высокі ўзровень іх правядзення. Добрым прыкладам для пераймання з'яўляецца вопыт Ж.А.Каральковай, Т.М.Шурупавай, І.І.Мігаль, якія часта запрашаюць на заняткі бацькоў, далучаюць іх да стварэння вучэбных дапаможнікаў і абсталявання. Выхавацелі ўмеюць падняць узровень працаздольнасці, актыўнасці і зацікаўленасці дзяцей, актывізуюць іх разумовую дзейнасць.

І вось на чарговым пасяджэнні педагагічнага савета адбылося падвядзенне вынікаў работы педагагічнай каманды па фарміраванню інтэлектуальна-творчых здольнасцей дашкольнікаў. Форма дыскусійнага клуба "Творчасць, наватарства, майстэрства" была абрана невыпадкова. "Дуэль" дзвюх каманд "Познай-ка" і "Размышляй-ка" дазволіла выявіць узровень лагічнага мыслення, творчасці, уяўлення выхавацеляў. Заданні былі падабраны нялёгкія. Яны ўключалі рашэнне лагічных задач, задач-жартаў, конкурсы "Хто каму хто", "Выключэнне лішняга", "Ці валодаеце вы лагічным мысленнем?" і іншыя. Вынік сустрэчы – 3:7 на карысць "пазнаек". Але увесь калектыў паказаў сябе як творчая група, накіраваная на фарміраванне перадавога педагагічнага вопыту, які дазваляе з поспехам развіваць логіку, творчасць, уяўленне дзяцей, вучыць іх аналізаваць усё, што адбываецца ў навакольным асяроддзі.

Галіна Міхайлаўна Жалнерчык – загадчыца дзіцячага садка. Менавіта яна з'яўляецца ініцыятарам тых добрых пачынанняў, якія зрабілі наш садок адной з лепшых дашкольных устаноў Крупскага раёна. Дабрыня Г.М.Жалнерчык, яе энергія і дзелавітасць, патрабавальнасць разам з чулымі і ўважлівымі адносінамі да людзей з'яўляюцца прыкладам для педагогаў сістэмы адукацыі раёна.

Наша дашкольная ўстанова вось ужо 6 гадоў як узяла кірунак на паглыбленае экалагічнае выхаванне сваіх дзяцей. У 1997 г. створана спецыяльная група з экалагічным ухілам, выхавальніцай у якой з'яўляецца Таццяна Мікалаеўна Шурупава. Аб узроўні, на якім падаецца матэрыял, вядзецца выхаванне "маленькіх эколагаў", гаворыць той факт, што ў канцы сакавіка мінулага года вопыт работы Т.М.Шурупавай па экалагічнаму выхаванню прадстаўляўся на рэспубліканскай навукова-метадычнай выставе. У дзіцячым садзе працуюць выставы і тэатр на экалагічную тэму, добра аформлены экалагічны цэнтр. Усё гэта зроблена і створана рукамі выхавальніцы і яе выхаванцаў. Заняткі, распрацаваныя Таццянай Мікалаеўнай, ужо зараз прымушаюць задумацца "маленькіх эколагаў" аб беражлівых адносінах да прыродных рэсурсаў.

"Музыка – яе душа", так можна сказаць пра музычнага кіраўніка Ірыну Георгіеўну Шапавал, якая працуе ў нашай "Алёнцы". Музыка пастаянна прысутнічае ў жыцці дашкалят: яны з радасцю развучваюць песні і танцы, музычныя гульні, вучаць нотную грамату і вучацца іграць на музычных інструментах у аркестры. Усе заняткі, ранішнікі, святы, народныя абрады праходзяць заўсёды на высокім прафесійным узроўні, весела, з запалам і гумарам, з маляўнічай атрыбутыкай і афармленнем і надоўга застаюцца ў памяці ўдзельнікаў і прысутных. Пад кіраўніцтвам Ірыны Георгіеўны нашы выхаванцы паспяхова выступаюць і на аглядах-конкурсах раённага ўзроўню. З дзецьмі старшага дашкольнага ўзросту яна вядзе гурток "Музыка вакол нас".

Дзеці ўсяго дзіцячага сада вельмі добра ведаюць свайго кіраўніка па фізічнаму выхаванню Нону Генадзьеўну Бугаец і з радасцю спяшаюцца да яе на заняткі. Малыя ведаюць, што ў час зарадкі і на фізкультурных занятках абавязкова навучацца рабіць штосьці новенькае, пагуляюць у цікавыя рухомыя гульні, стануць яшчэ мацнейшымі і здаравейшымі, тым больш што ўсе практыкаванні і спартыўныя гульні адпавядаюць сезону. Напрыклад, зімой дзеці могуць "ператварыцца" ў сняжынкі або снегавікоў, імітаваць хаду лыжнікаў або канькабежцаў у зале, а восенню – у прыгожы залацісты лістапад або карагод грыбоў. А як цікава "ператварыцца" ў розных жывёл альбо герояў з мультфільмаў! А калі Нона Генадзьеўна вядзе ў падарожжа па чароўнаму лесу або зачараванай краіне з мноствам прыгод і перашкод, для пераадолення якіх патрабуецца праявіць усе свае спартыўныя навыкі, то ўсім становіцца весела і цікава! Як і на занятках па аэробіцы ў гуртку "Багіра", які таксама вядзе Нона Генадзьеўна! І ўсюды з усмешкай, з агеньчыкам запалу, жаданнем дапамагчы, калі штосьці не атрымліваецца.

Як бы там ні было, з'яўленне ўсё новых методык і развіццёвых тэхналогій – гэта толькі палова справы. Важна яшчэ і з душой, творча падысці да іх рэалізацыі, чым і займаюцца ў нашай "Алёнцы". Спадзяемся, што і аднадумцаў у нас шмат. А здаровыя і разумныя дзеткі – паказчык нашай працы.

Вольга ЗМІТРАКОВІЧ, намеснік загадчыка дзіцячага садка №2 Крупак.

Тэлепраграма

ПАНЯДЗЕЛАК, 8 КРАСАВІКА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 1.00 Навіны.
6.10, 7.10, 8.10 Добрай раніцы, Беларусь!
9.15 "Тайны следства".
10.05 Арсенал.
10.35 Тэлебарометр.
11.00 "Сямейныя вузы".
12.15 "На скрыжаваннях Еўропы".
13.05 Камедыя "Шалёныя грошы".
14.30 "Спявай, душа!". Праграма па пісьмах тэлегледачоў.
15.20 "Жулі Леско".
17.00 "Тайны следства".
18.25 Зона Ікс.
18.35 Баявік "Гадзіннікавы механізм".
20.00 Галоўнае пытанне.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.50 "Сямейныя вузы".
22.45 Стадыён.
23.10 Хакей. Таварыскі матч. Беларусь-Нарвегія. 2-і і 3-і перыяды.
0.30 Планета "АРТ".

ГРТ

8.00, 11.00 Навіны.
8.15 "Сямейныя вузы".
9.15 Што? Дзе? Калі?
10.35 "Бесталковыя нататкі" з Дзм. Крыловым.
10.50 Бібліяманія.
14.15 Прыгодніцкі фільм "Выкрадзены".
16.00 Вялікае мыццё.
17.00 Вячэрнія навіны.
17.25 "З лёгкай парай!".
18.00 Чакай мяне.
19.00 "Руская рулетка".
20.00 Час.
20.35 "Забойная сіла-3. Мяжа трываласці".
21.40 Незалежнае расследаванне.
22.30 Начны "Час".
23.00 "На футболе" з В. Гусевым.
23.30 Начная змена.

РАСІЯ

8.00, 10.00, 16.00, 19.00 Весткі.
8.10 Прэм'ера. "Навука аб звышнатуральным. Атлантыда знойдзена!". Дак. серыял.
9.10 Меладрама "Жаніся па каханню".
10.20 "Санта-Барбара".
16.20 Дарожны патруль.
16.30 Афіша.
16.40 Экспертыза РТР.
16.50 Серыял "Каханне. ru".
17.50 "Камісар Рэкс".
18.50 Добрай ночы, малышы!
19.35 Мясцовы час. Весткі – Масква.
19.55 "Трое супраць усіх'".
20.55 "Марш Турэцкага". Фільм 4-ы.
22.00 Весткі – Падрабязнасці.
22.20 Мясцовы час. Весткі – Масква.
22.30 Маст. фільм "Шлях да прычалу".
23.55 Дзяжурная часць.

КУЛЬТУРА

9.15 Магія кіно.
9.40 "Стары альбом". Дак. фільм.
10.25 "Ох, ухо гэтыя дзеткі!".
11.00 Тым часам.
11.30, 15.00, 17.30, 23.00 Навіны культуры.
11.50 Разам з Фафалем.
12.05 "Цесныя вароты". Андрэй Рублёў.
12.20 "Экалогія літаратуры".
13.15 "Урокі рускай".
13.30 "Страсці па-італьянску".
14.30 Alma Mater.
15.10 Мультфільм.
15.30 "За сямю пячацямі".
16.05 "Цытаты з жыцця".
16.35 Жывое дрэва рамёстваў.
16.45 "Стары альбом". Дак. фільм.
17.50 "Мой Эрмітаж".
18.15 Сцэнаграма.
18.45 Л. Бетховен. Сімфонія № 3 "Гераічная". Выконвае Венскі філарманічны аркестр. Дырыжор Л. Бернстайн.
19.50 Ф. М. Дастаеўскі. "Сяло Сцяпанчыкава і яго жыхары". Спектакль МХАТ імя М. Горкага.
22.30 Джэм-5.
23.25 "Начны палёт".

НТБ

7.00, 7.30, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 23.15 Сёння.
7.10, 7.35 Раніца на НТБ.
7.50 "Агент нацыянальнай бяспекі".
9.25 Надоечы.
10.35 Лялькі.
11.20 Маст. фільм "Тайная прагулка".
13.20 Ток-шоу "Прынцып "Даміно".
14.40 Крымінал.
15.30 Дэтэктыў "Чалавек у цывільным".
17.35 Крымінал.
18.00, 21.00 Сёння з Т. Мітковай.
18.35 "Тайны следства".
19.40 Серыял "Бандыцкі Пецярбург".
21.35 Герой дня.
22.10 "Хуткая дапамога-II".
23.40 Гардон.

СТБ

6.00 "Пауэр рэйнджэрс, ці Магутныя рэйнджэры".
6.30 "Свет Бобі".
7.00 "168 гадзін Мінска".
8.00 "Віртуальны свет".
8.15 Камедыя "Пачвара".
10.30 "Партрэт у інтэр'еры".
10.45 "М 1".
11.00 "Канал гісторыі": "Дзюпоны: багацейшая сям'я Амерыкі". Дак. фільм.
12.00 "24 гадзіны".
12.15 "Калі ласка паскардзіцца".
12.20 "Арт-экспрэс". Культурнае жыццё сталіцы.
12.45 "Клетка".
15.00 "24 гадзіны".
15.15 Мультфільмы "Сакрэтныя матэрыялы сабак-шпіёнаў", "Ферма пачвары".
16.15 "Мінск на скрыжаванні стагоддзяў".
16.30 "Пауэр рэйнджэрс, ці Магутныя рэйнджэры".
16.55 "Чарцяня".
18.00 Спартыўныя навіны.
18.15 "Пакуль гарыць свечка...".
18.45 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
18.50 "Тэма дня".
19.00 "24 гадзіны".
19.15 "Добры вечар, малы...".
19.30 Маст. фільм "Васьміног".
21.45 "Азазель". Тэлесерыял.
23.00 "24 гадзіны".
23.15 Навіны СНД.
23.30 "Арт-экспрэс".
23.45 Футбольны кур'ер.
0.20 Начны музканал.
0.30 "Віртуальны свет".
0.40 "М 1".

8 КАНАЛ

17.30 "Том і Джэры".
17.45 Праграма А. Жабера "Палітра".
18.30 Маст. фільм "Бурлівая рака". 20.20 Тэлемагазін.
20.25 "Вечарніца".
20.40, 23.15 Навіны.
21.00 Музычная праграма.
21.15 Тэлемагазін.
21.20 Прыгодніцкі фільм "Смерч".

АЎТОРАК, 9 КРАСАВІКА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

Тэхнічная прафілактыка да 15.00.
15.00, 18.00, 0.45 Навіны.
15.20 "Маленькія хітруны". Дак. серыял.
15.45 "Прыгоды Шэрлі Холмс".
16.10 "Пяць цудаў".
16.20 "5х5".
17.00 Дак. серыял "Краіны свету".
18.00 Навіны.
18.25 Зона Ікс.
18.35 "Пардаян". Маст. фільм.
20.10 Спартыўныя спаборніцтвы сем'яў. Заключны этап.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.50 Камедыя "Чалавек з дажджом у чаравіку".
23.25 Спорт-кур'ер.
23.35 "Доўгая дарога ў дзюнах".

ГРТ

8.00, 11.00 Навіны.
8.15 Чакай мяне.
9.15 Космас. 9 хвілін да неба. "Касмадром".
9.45 "Руская рулетка".
10.35 Смак.
10.50 Бібліяманія.
15.00 "Забойная сіла-3. Мяжа трываласці".
16.00 Вялікае мыццё.
17.00 Вячэрнія навіны.
17.25 Смехапанарама Я. Петрасяна.
18.00 "Сямейныя вузы".
19.00 "Слабае звяно".
20.00 Час.
20.35 "Забойная сіла-3. Мяжа трываласці".
21.40 "Крэмль-9". "Васіль Сталін. Узлёт".
22.30 Начны "Час".
23.00 "Цывілізацыя".
23.30 Начная змена.

РАСІЯ

8.00, 10.00, 16.00, 19.00 Весткі.
8.10 "Навука аб звышнатуральным. Паміж жыццём і смерцю".
9.10 Меладрама "Жаніся па каханню".
10.20 "Санта-Барбара".
16.20 Дарожны патруль.
16.30 Афіша.
16.40 Экспертыза РТР.
16.50 "Каханне. ru".
17.50 "Камісар Рэкс".
18.50 Добрай ночы, малышы!
19.35 Мясцовы час. Весткі – Масква.
19.55 "Трое супраць усіх".
20.55 "Марш Турэцкага". Фільм 4-ы. Частка 2-я.
22.00 Весткі – Падрабязнасці.
22.20 Мясцовы час. Весткі – Масква.
22.30 Маст. фільм "Зараджаныя смерцю".
0.40 Фільм А. Гурнова "Дзеці чорных арлоў".

КУЛЬТУРА

9.15 Графаман.
9.40 "Міраж", "Валанцёр Кац і іншыя". Дак. фільмы.
10.45 "Сферы".
11.30, 15.00, 17.30, 23.00 Навіны культуры.
11.50 Разам з Фафалем.
12.05 "Агульны дом".
12.20 "Экалогія літаратуры".
13.15 "Урокі рускай".
13.30 "Страсці па-італьянску".
14.30 Ток-шоу "Наўздагад".
15.10 Кіно – дзецям. "Нечаканыя канікулы".
15.35 Мультфільмы.
16.05 "Расійскі кур'ер".
16.35 "Міраж", "Валанцёр Кац і іншыя". Дак. фільмы.
17.50 "Палацавыя тайны".
18.15 "Літаратурнае Перадзелкіна". "Я весь мир заставил плакать над красой земли моей...". Фільм 5-ы.
18.45 "Партытуры не гараць".
19.30 "Феерверк". Маст. фільм.
21.15 Дакументальны экран.
22.00 Зноў пласцінка спявае.
22.20 "Больш, чым любоў". "Раманс Калчака".
23.25 "Начны палёт".

НТБ

7.00, 7.30, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 23.15 Сёння.
7.10, 7.35 Раніца на НТБ.
7.50 "Тайны следства".
9.25 "Я і мой сабака".
10.15 Усё адразу!
11.20 Дэтэктыў "Мытня".
13.20 Ток-шоу "Прынцып Даміно".
14.40 Крымінал.
15.30 "Бандыцкі Пецярбург".
16.45 Сквапнасць.
17.35 Крымінал.
18.00 Сёння з Т. Мітковай.
18.35 "Тайны следства".
19.40 "Бандыцкі Пецярбург".
21.00 Сёння з Т. Мітковай.
21.35 Герой дня.
22.10 "Хуткая дапамога-II".
23.15 Сёння.
23.40 Гардон.
0.50 Дзённік Лігі чэмпіёнаў.

СТБ

6.00 "Пауэр рэйнджэрс, ці Магутныя рэйнджэры".
6.30 "Свет Бобі", "Ферма пачвары".
7.30 "Прафесія, якую ты выбіраеш".
7.40 "М 1".
7.50 "Віртуальны свет".
8.00, 18.45 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
8.05 "Тэма дня".
8.15 Маст. фільм "Васьміног".
10.30 Спартыўныя навіны.
10.45, 1.35 Навіны СНД.
11.00 "Канал гісторыі": "Французская разведка".
12.00 "24 гадзіны".
12.15 "Сведка".
12.45 "Марш Турэцкага-2".
13.45 "Азазель".
15.00 "24 гадзіны".
15.15 "Сакрэтныя матэрыялы сабак-шпіёнаў", "Ферма пачвары".
16.15 "Мінск на скрыжаванні стагоддзяў".
16.30 "Пауэр рэйнджэрс, ці Магутныя рэйнджэры".
16.55 "Чарцяня".
18.00 Спартыўныя навіны.
18.15 "Добры дзень, доктар!".
18.30 "Прафесія, якую ты выбіраеш".
18.50 "Тэма дня".
19.00 "24 гадзіны".
19.15 "Добры вечар, малы...".
19.30 Маст. фільм "Лоб у лоб".
21.45 "Азазель".
23.00 "24 гадзіны".
23.15 Фільм, фільм, фільм...
23.30 "Калі ласка паскардзіцца".
23.35 "Віртуальны свет".
23.45 Камедыя "Суперзоркі "Спайнэл Тэп".
1.50 "М 1".

8 КАНАЛ

17.30 Мультфільм.
17.45 Тэлесерыял "Вялікая перамена".
18.45 Маст. фільм "У пошуках прыгод".
20.20 К-відэа. "Топ-8".
20.25 "Вечарніца".
20.40, 23.15 Навіны.
21.00 Гурман-клуб.
21.25 Тэлемагазін.
21.30 Маст. фільм "Прыстанішча Евы".

СЕРАДА, 10 КРАСАВІКА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 22.55 Навіны.
6.10, 7.10, 8.10 Добрай раніцы, Беларусь!
9.15 "Тайны следства".
10.05 Здароўе.
10.35 "Прыгоды Шэрлі Холмс".
11.00 "Сямейныя вузы".
12.15 Добры дзень, Беларусь!
13.05 Маст. фільм "Зіна-Зінуля".
14.30 Час мясцовы.
15.20 "Маленькія хітруны".
15.45 "Прыгоды Шэрлі Холмс".
16.10 "Пяць цудаў".
16.20 "5х5".
17.00 "Тайны следства". Фільм 4-ы, 1-я серыя.
18.25 Зона Ікс.
18.35 "Масква-Мінск".
18.55 Камедыя "Дзеля смеху".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.50 "Сямейныя вузы".
22.45 Спорт-кур'ер.
23.15 Крымінальнае дасье.
23.40 "Сустрэча ў Траецкім".

ГРТ

8.00, 11.00 Навіны.
8.15 "Сямейныя вузы".
9.15 Космас. 9 хвілін да неба. "Арбіта рызыкі".
9.45 "Слабае звяно".
10.35 Смак.
10.50 Бібліяманія.
15.00 "Забойная сіла-3. Мяжа трываласці".
16.00 Вялікае мыццё.
17.00 Вячэрнія навіны.
17.25 Рускі экстрым.
18.00 "Сямейныя вузы".
19.00 "Народ супраць".
20.00 Час.
20.35 "Забойная сіла-3. Мяжа трываласці".
21.40 "Крэмль-9". "Васіль Сталін. Падзенне".
22.30 Начны "Час".
23.00 Праграма С. Шолахава "Фотаатэлье "Ціхага дома".
23.30 Начная змена.

РАСІЯ

7.00, 8.00, 10.00, 16.00, 19.00 Весткі.
7.10 Дзяжурная часць.
7.15 "Масква-Мінск".
7.30 Дарожны патруль.
7.40 "Пралог". Частка 2-я.
8.10 "Навука аб звышнатуральным. Экстрасенсы".
9.10 "Жаніся па каханню".
10.00 Весткі.
10.20 "Санта-Барбара".
16.20 Дарожны патруль.
16.30 Афіша.
16.40 Экспертыза РТР.
16.50 "Каханне. ru".
17.50 "Камісар Рэкс".
18.50 Добрай ночы, малышы!
19.35 Мясцовы час. Весткі – Масква.
19.55 "Трое супраць усіх".
20.55 "Марш Турэцкага". Фільм 4-ы. Частка 3-я.
22.00 Весткі – Падрабязнасці.
22.20 Мясцовы час. Весткі – Масква.
22.30 Клуб сенатараў.
23.15 Маст. фільм "Сабрына".

КУЛЬТУРА

15.00, 17.30, 23.00 Навіны культуры.
15.10 "Нечаканыя канікулы".
15.30 Мультфільмы.
16.05 "Машыны часу".
16.35 "Et cetera". Дак. фільм.
17.00 Г. Свірыдаў. Музыка для камернага аркестра. Дырыжор У. Федасееў.
17.50 "Хто мы?". Перадача 5-я.
18.15 "Літаратурнае Перадзелкіна". Фільм 5-ы. Частка 2-я.
18.45 "Збор выкананняў". Яўген Кісін.
19.30 "Мой сябар Іван Лапшын". Маст. фільм.
21.10 Да юбілею Бэлы Ахмадулінай.
21.50 Х. Радрыга. Канцэрт "Аранхуэс" для гітары з аркестрам. Саліст А. Фраучы. Дырыжор Я. Святланаў.
22.20 "Астравы".
23.25 "Начны палёт".

НТБ

7.00, 7.30, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00 Сёння.
7.10, 7.35 Раніца на НТБ.
7.50 "Тайны следства".
9.25 Сквапнасць.
10.05 Падарожжы натураліста.
10.30 "Асяроддзе".
11.20 Фільм "Аэліта, не прыставай да мужчын".
13.20 Ток-шоу "Прынцып "Даміно".
14.40 Крымінал.
15.30 "Бандыцкі Пецярбург".
16.45 Сквапнасць.
17.35 Крымінал.
18.00 Сёння з Т. Мітковай.
18.35 "Тайны следства". 3-я серыя.
19.40 "Бандыцкі Пецярбург". 3-я серыя.
21.00 Сёння з Т. Мітковай.
21.35 Футбол. Ліга чэмпіёнаў. 1/4 фіналу. Матч у адказ. "Рэал"-"Баварыя".
23.35 "Трэці тайм" з С. Шустарам.

СТБ

6.00 "Паўэр рэйнджэрс, або Магутныя рэйнджэры".
6.30 "Свет Бобі", "Ферма пачвары".
7.30 "Аўтапанарама".
7.45 "Віртуальны свет".
7.55 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
8.00 "Снеданне з Лікай".
8.05 "Тэма дня".
8.10 Баявік "Лоб у лоб".
10.30 Спартыўныя навіны.
10.45 Навіны СНД.
11.00 "Канал гісторыі": "Таінства алхіміі".
12.00, 15.00, 19.00, 23.00 "24 гадзіны".
12.15 "Сведка".
12.45 "Сакрэтныя матэрыялы".
13.45 "Азазель".
15.15 "Сакрэтныя матэрыялы сабак-шпіёнаў", "Ферма пачвары".
16.15 "Мінск на скрыжаванні стагоддзяў".
16.30 "Паўэр рэйнджэрс, або Магутныя рэйнджэры".
16.55 "Чарцяня".
18.00 Спартыўныя навіны.
18.15 "Навіны сусветнай шоу-індустрыі".
18.45 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
18.50 "Тэма дня".
19.15 "Добры вечар, малы...".
19.30 "Апошні сведка". Псіхалагічны трылер.
21.40 "Азазель"
22.45 "Прафесія, якую ты выбіраеш".
23.15 "Віртуальны свет".
23.25 "Аўтапанарама".
23.35 Камедыя "Добрыя сэрцы і кароны".
1.45 Навіны СНД.
2.00 "М1".

8 КАНАЛ

17.30 Мультфільм.
17.45 "Вялікі перапынак".
18.30 Фільм Вайды "Перадвелікодны тыдзень".
20.20 Тэлемагазін.
20.25 "Вечарніца".
20.40 Навіны.
21.00 "Вячэрні прыём". Выканаўца Сяргей Кавалёў.
21.25 Тэлемагазін.
21.30 Маст. фільм "Выбух".
23.15 Навіны.

ЧАЦВЕР, 11 КРАСАВІКА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 0.15 Навіны.
6.10, 7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
9.10 "Тайны следства".
10.10 Тэлевітамін.
10.35 "Прыгоды Шэрлі Холмс".
11.00 "Сямейныя вузы".
12.15 Добры дзень, Беларусь!
13.05 Маст. фільм "Утаймаванне агню".
14.30 Сутнасць.
15.20 "Маленькія хітруны".
15.45 "Прыгоды Шэрлі Холмс".
16.10 "Пяць цудаў".
16.20 "5х5".
17.00 "Тайны следства".
18.25 Зона Ікс.
18.35 Драма "Нядзельны дзень у пекле".
20.10 "Лёс чалавека".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.50 "Сямейныя вузы".
22.45 Спорт-кур'ер.
22.55 Хакей. Таварыскі матч. Беларусь-Латвія. 2-і і 3-і перыяды.
0.35 Каралеўскае паляванне.
1.00 Серыял "VIP".

ГРТ

8.00, 11.00 Навіны.
8.15 "Сямейныя вузы".
9.15 Космас. 9 хвілін да неба. "За мяжой выжывання".
9.45 "Народ супраць".
10.35 Смак.
10.50 Бібліяманія.
15.00 "Забойная сіла-3. Мяжа трываласці".
16.00 Вялікае мыццё.
17.00 Вячэрнія навіны.
17.25 "Самі з вусамі".
18.00 "Сямейныя вузы".
19.00 "Слабае звяно".
20.00 Час.
20.35 "Забойная сіла-3. Мяжа трываласці".
21.40 Чалавек і закон.
22.30 Начны "Час".
23.00 Галіна Волчак у праграме "Саці".
23.30 Начная змена.

РАСІЯ

8.00, 10.00, 16.00, 19.00 Весткі.
8.10 "Навука аб звышнатуральным. Цуды сілы".
9.10 "Жаніся па каханню".
10.20 "Санта-Барбара".
16.20 Дарожны патруль.
16.30 Афіша.
16.40 Экспертыза РТР.
16.50 "Каханне. ru".
17.50 "Камісар Рэкс".
18.50 Добрай ночы, малышы!
19.35 Мясцовы час. Весткі – Масква.
19.55 "Трое супраць усіх".
20.55 "Марш Турэцкага". Фільм 5-ы.
22.00 Весткі – Падрабязнасці.
22.20 Мясцовы час. Весткі – Масква.
22.30 Вострасюжэтны фільм "Таленавіты містэр Рыплі".
1.10 Гарачая дзесятка.

КУЛЬТУРА

9.15 "Парыжскі часопіс".
9.40 "Выкінем Гітлера на звалку. Урокі аб Халакосце ў нямецкіх школах". Дак. фільм.
10.15 "Ох, ужо гэтыя дзеткі!".
10.45 "Астравы".
11.30, 15.00, 17.30, 23.00 Навіны культуры.
11.50 Разам з Фафалем.
12.05 Чым жыве Расія.
12.20 Міг быцця.
13.00 Б. Брытэн. "Простая сімфонія".
13.15 "Урокі рускай".
13.30 "Страсці па-італьянску".
14.30 "Залаты п'едэстал".
15.10 "Нечаканыя канікулы".
15.30 Мультфільм.
16.05 "Малыя музеі Санкт-Пецярбурга".
16.35 Р. Ледзянёў. "Метамарфозы".
17.00 Да Міжнароднага дня вызвалення вязняў фашысцкіх канцлагераў. "Выкінем Гітлера на звалку. Урокі аб Халакосце ў нямецкіх школах". Дак. фільм.
17.50 Арт-панарама.
18.15 "Літаратурнае Перадзелкіна". Фільм 6-ы.
18.45 "Час музыкі".
19.30 Да Міжнароднага дня вызвалення вязняў фашысцкіх канцлагераў. "Помні імя сваё". Маст. фільм.
21.20 "Культурная рэвалюцыя". "Руская літаратура памерла".
22.20 "Эпізоды".
23.25 "Начны палёт".

НТБ

7.00, 7.30, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 23.15 Сёння.
7.10, 7.35 Раніца на НТБ.
7.50 "Тайны следства".
9.25 Сквапнасць.
10.20 Кватэрнае пытанне.
11.20 Дэтэктыў "Разарваны круг".
13.20 Ток-шоу "Прынцып "Даміно".
14.40 Крымінал.
15.30 "Бандыцкі Пецярбург".
16.40 Увага. Вышук!
17.35 Крымінал.
18.00 Сёння з Т. Мітковай.
18.35 "Тайны следства". 4-я серыя.
19.40 "Бандыцкі Пецярбург". 4-я серыя.
21.00 Сёння з Т. Мітковай.
21.35 Герой дня.
22.10 "Зусім сакрэтна".
23.35 Гардон.
0.10 Усе зоркі Чэмпіянату свету па футболу.

СТБ

6.00 "Паўэр рэйнджэрс, ці Магутныя рэйнджэры".
6.30 "Свет Бобі", "Ферма пачвары".
7.30 "Партрэт у інтэр'еры".
7.45 "Калі ласка паскардзіцца".
7.50 "Віртуальны свет".
8.00 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
8.05 "Тэма дня".
8.15 Трылер "Апошні сведка".
10.30 Спартыўныя навіны.
10.45 Навіны СНД.
11.00 "Канал гісторыі": "Праграма абароны сведак: здзелкі з д'яблам".
12.00, 15.00, 19.00, 23.00 "24 гадзіны".
12.15 "Вовачка".
12.50 "Загадкавы свет".
13.50 "Азазель".
15.15 "Сакрэтныя матэрыялы сабак-шпіёнаў", "Ферма пачвары".
16.15 "Мінск на скрыжаванні стагоддзяў".
16.30 "Паўэр рэйнджэрс, ці Магутныя рэйнджэры".
16.55 "Чарцяня".
18.00 Спартыўныя навіны.
18.15 "Экзотыка".
18.30 Фільм, фільм, фільм...
18.45 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
18.50 "Тэма дня".
19.15 "Добры вечар, малы...".
19.30 Маст. фільм "Самалёт ляціць у Расію".
21.45 "Азазель".
23.15 "Арт-экспрэс".
23.45 "Сто мужчын і адна дзяўчына". Муз. камедыя.
1.35 "Віртуальны свет".
1.45 "М 1".

8 КАНАЛ

17.30 Мультфільм.
17.45 "Вялікая перамена".
18.15 Трылер "Беласнежка".
20.20 К-відэа. "Топ-8".
20.21 "Вечарніца".
20.40, 23.15 Навіны.
21.00 Дак. фільм "Святло ў душы".
21.15 Тэлемагазін.
21.20 Маст. фільм "Моцны арэшак-2".

ПЯТНІЦА, 12 КРАСАВІКА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00. 0.30 Навіны.
6.10, 7.10, 8.10 Добрай раніцы, Беларусь!
9.15 "Тайны следства". Серыял.
10.05 Сад мары.
10.35 "Прыгоды Шэрлі Холмс". Серыял.
11.00 "Сямейныя вузы".
12.20 Добры дзень, Беларусь!
13.10 "Утаймаванне агню". Маст. фільм. 2-я серыя.
14.25 "Камандзір з вёскі Белае". Дак. фільм.
15.20 "Маленькія хітруны". Дак. серыял.
15.45 "Прыгоды Шэрлі Холмс".
16.10 "Пяць цудаў".
16.20 "5 х 5".
17.00 "Тайны следства". Серыял.
18.25 Зона ікс.
18.40 Энцыклапедыя беларускага спорту". Футбол.
18.55 Футбол. Адкрыццё сезона. Чэмпіянат Беларусі. "Дынама" (Мінск)- "Гомель". У перапынку – Трэці тайм.
21.00 Панарама.
21.50 "Сямейныя вузы".
22.45 Спорт-кур'ер.
22.55 Дэтэктыўны серыял "Камісар Шыманскі".
0.45 Беларуская дваццатка.

ГРТ

8.00, 11.00 Навіны.
8.15 "Сямейныя вузы".
9.15 Космас. 9 хвілін да неба. "Жыццё ў бязважкасці".
9.45 "Слабае звяно".
10.35 Смак.
10.50 Бібліяманія.
15.00 "Забойная сіла-3. Мяжа трываласці".
16.00 Вялікае мыццё.
17.00 Вячэрнія навіны.
17.25 Дак. дэтэктыў. "Чорная сотня. Справа 2001 года".
18.00 "Сямейныя вузы".
19.00 Поле цудаў.
20.00 Час.
20.35 Баявік "Сын за бацьку".
22.05 Самыя першыя ў фільме "Зорны атрад".
22.50 "Іншы час". Праграма Міхаіла Лявонцьева.
23.35 Шэдэўр Андрэя Таркоўскага "Салярыс".

РАСІЯ

8.00, 10.00, 16.00, 19.00 Весткі.
8.10 Да Дня касманаўтыкі. "Засакрэчаны космас".
9.10 Новая "Старая кватэра".
10.20 "Санта-Барбара".
16.20 Прэс-клуб.
17.30 Уся Расія.
17.50 "Камісар Рэкс".
18.50 Добрай ночы, малышы!
19.35 Весткі – Масква.
19.55 Маст. фільм "Утаймаванне агню".
23.05 Маст. фільм "Шалёны Макс. За межамі купала грому".
01.10 Да Дня касманаўтыкі. "Ці паляцяць рускія да зорак?".

КУЛЬТУРА

9.15 Рамантыка раманса.
9.40 "Ах у псіхаў жыццё". Дак. фільм.
10.45 "Эпізоды". Анатоль Адоскін.
10.30, 15.00, 17.30, 23.00 Навіны культуры.
11.50 Разам з Фафалем.
12.05 Чым жыве Расія.
12.20 "Культурная рэвалюцыя". "Руская літаратура памерла".
13.15 "Урокі рускай". А. П. Чэхаў "Маё жыццё". Чытаюць Алег і Міхаіл Яфрэмавы.
13.30 "Страсці па-італьянску".
14.30 Архітэктурная галерэя.
14.45 Улада факта.
15.10 Кіно – дзецям. "Нечаканыя канікулы".
15.30 "Казка пра цара Салтана".
16.05 Сенсацыя! Сенсацыя? Сенсацыя... 16.35 "Ах у псіхаў жыццё". Дак. фільм.
17.45 "Юрый Гагарын. Легенда і чалавек". Дак. фільм.
18.15 "Літаратурнае Перадзелкіна". "Я ненавіжу, любячы". Фільм 7-ы.
18.45 Да 90-годдзя з дня нараджэння Яфіма Капеляна. "Са столі".
19.30 "Інтэрвенцыя". Маст. фільм.
21.15 Блеф-клуб.
21.55 "Марш Радзецкага". Тэлесерыял.
23.25 "Джазафрэнія".

НТБ

7.00, 7.30, 9.00, 11.00, 13.00, 15.00 Сёння.
7.10, 7.35 Раніца на НТБ.
7.50 Серыял "Тайны следства".
9.25 Свая гульня.
10.10 Увага. Вышук!
11.20 Маст. фільм "Яшчэ кахаю, яшчэ спадзяюся...".
13.25 "Працяг будзе..." з Юляй Мяньшовай.
14.15 Пепсі-чарт.
15.30 Серыял "Бандыцкі Пецярбург".
16.40 Сквапнасць.
17.40 Крымінал.
18.00 Сёння з Таццянай Мітковай.
18.35 "Свабода слова" з Савікам Шустарам.
20.10 "Крымінальная Расія". "Забіць па-амерыканску".
21.00 "Сёння" з Таццянай Мітковай.
21.45 Вострасюжэтны фільм "Кантакт".
0.45 "Кома". "Ачмурэлыя папрашайкі".

СТБ

6.00 "Паўэр рэйнджэрс, ці Магутныя рэйнджэры". Тэлесерыял.
6.30 Мультсерыялы: "Свет Бобі". "Ферма пачвары".
7.30 "Аўтапанарама".
7.45 "Віртуальны свет".
7.55 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
8.00 "Снеданне з Лікай".
8.05 "Тэма дня".
8.15 Камедыя "Самалёт ляціць у Расію".
10.30 Спартыўныя навіны.
10.45 Навіны СНД.
11.00 "Канал гісторыі": "Канібалы". Дак. фільм.
12.00, 15.00, 19.00, 23.10 "24 гадзіны". 12.15 "Агенцтва". Камедыйны серыял.
12.50 "Зона цемры". Тэлесерыял.
13.50 "Азазель". Тэлесерыял.
15.15 Мультфільмы "Сакрэтныя матэрыялы сабак-шпіёнаў", "Ферма пачвары".
16.15 "Мінск на скрыжаванні стагоддзяў".
16.30 "Паўэр рэйнджэрс, ці Магутныя рэйнджэры".
16.55 "Чарцяня".
18.00 Спартыўныя навіны.
18.15 "Партрэт у інтэр'еры".
18.30 Фільм, фільм, фільм...
18.45 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
18.50 "Тэма дня".
19.00 "24 гадзіны".
19.15 "Добры вечар, малы..."
19.30 Кіно. Баявік "Лютасць".
22.05 "Ледзі Бомж". Тэлесерыял.
23.10 "24 гадзіны".
23.25 "Прафесія, якую ты выбіраеш".
23.35 "Аўтапанарама".
23.50 "Віртуальны свет".
0.00 Камедыя "Рэйк'явік-101".
2.00 Навіны СНД.
2.15 "М 1".

8 КАНАЛ

17.30 Мультфільм "Пра медзведзяня".
17.45 Шматсерыйны фільм "Вялікі перапынак".
18.45 Маст фільм "Аварыя".
20.20 Тэлемагазін.
20.25 "Вечарніца".
20.40, 23.20 Навіны.
21.00 Дак. фільм "Пашча бездані".
21.20 Крымінальная драма "Недатыкальныя".

СУБОТА, 13 КРАСАВІКА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

7.00, 9.00, 15.00, 19.00 Навіны.
7.10 Серыял "Ключы да палёў".
8.00 "Пятае вымярэнне".
8.30 Існасць.
9.10 Індыйскае кіно. "Страх". 1-я і 2-я серыі.
12.10 Сад мары.
12.35 Каралеўскае паляванне.
13.00 Здароўе.
13.30 Серыял "Ідэальная пара".
14.20 "Мая васьмідзесятая восень". Дак. фільм пра народнага артыста Беларусі прафесара В. Роўду.
15.20 Дэтэктыўны серыял "Камісар Шыманскі".
16.50 Беларуская дваццатка.
17.15 "Пяць цудаў".
17.45 Мультфільмы: "Пунсовая кветачка", "Поні бегае па кругу".
18.35 З дакладных крыніц.
19.25 КВЗ. 1/8 фіналу Еўралігі.
21.00 Панарама тыдня.
21.50 Спорт-кур'ер.
22.00 Прэмія "Оскар". Меладрама "Індакітай".
0.35 "Каралева мячоў".
1.20 Дак. серыял "Пары і дуэты".

ГРТ

7.00, 9.00, 14.00 Навіны.
7.10 КОАПП.
7.35 Следства вядзе Калабкоў.
7.55 Слова пастыра. Мітрапаліт Кірыл.
8.10 Іграй, гармонік любы!
8.50 Бібліяманія.
9.10 Смехапанарама Яўгена Петрасяна.
9.45 Смак.
10.05 Дак. дэтэктыў "Чорная сотня. Справа 2001 года".
10.35 У свеце жывёл.
11.15 Здароўе.
11.55 Дэтэктыў "Тайны бацькі Даўлінга".
12.50 "Тайны забытых перамог". "Байканур. Прычал Сусвету".
13.35 "Мікі Маус і яго сябры".
14.10 Валерый Меладзе. Лепшыя песні.
15.25 Маст. фільм "Зайбойства сведкі".
17.00 Вячэрнія навіны.
17.20 "Жарт за жартам". Гумарыстычная праграма.
18.05 "Форс-мажор". Праект Мікалая Фаменкі.
18.50 "Хто хоча стаць мільянерам?".
20.00 Час.
20.30 Камедыя "Кадрыль".
22.10 Баявік "Рыжая Соня".
23.55 Камедыя "Вастраслоўы".

РАСІЯ

7.15 Тата, мама, я – спартыўная сям'я.
8.00 "Дзюймовачка".
8.30 Залаты ключ.
8.50 Здароўе і жыццё.
9.30 Добрай раніцы, краіна.
10.05 "Сто да аднаго".
11.00 "Навука і тэхніка". Навукова-пазнавальная праграма.
12.05 Серыял "Дружная сямейка".
12.40 "Ха". Маленькія камедыі.
13.00, 19.00 Весткі.
13.20 Дэтэктыў "Следствам устаноўлена".
15.00 Футбол. Чэмпіянат Расіі. "Лакаматыў" (Масква) – "Дынама" (Масква).
17.00 Мая сям'я.
17.55 Аншлаг.
19.25 Люстэрка.
20.00 Баявік "Шанхайскі поўдзень".
22.10 Вострасюжэтны фільм "Шызафрэнія".
1.05 Чэмпіянат свету па аўтагонках у класе "Формула-1". Гран-пры Сан-Марына.

КУЛЬТУРА

9.10 "Дзікія жывёлы". "Дзень нараджэння".
9.35 Мой цырк.
10.05 "Вецер у вербах". Мультфільм.
11.05 Бабуліны рэцэпты.
11.20 ГЭГ.
11.35 "Начальнік Чукоткі". Маст. фільм.
13.30, 21.30 Навіны культуры.
13.45 Графаман.
14.10 "XX стагоддзе. Выбранае". "Ільф без Пятрова".
14.50 А. Астроўскі "Папячыцелі". Тэлеспектакль паводле п'есы "Апошняя ахвяра".
17.10 Прагулкі па Брадвею.
17.35 "Сферы" з Інакенціем Івановым.
18.15 "Рамантыка раманса". Вядучы Л. Сярэбраннікаў.
19.00 "Жаніцьба Бальзамінава". Маст. фільм.
20.30 Асабістыя ўспаміны аб вялікім жыцці.
20.35 Тэатр "Сатырыкон".
21.50 Упершыню на экране "Любоўнікі". Маст. фільм.

НТБ

7.00, 9.00, 11.00, 15.00, 18.00 Сёння.
7.15 "Вуліца Сезам".
7.35 Свет прыгод. "Люстэрка, люстэрка".
8.25 Доктар Бранд. Без рэцэпта.
9.15 Крымінал "Шчырае прызнанне".
9.45 Алена Якаўлева. "Жаночы погляд" Аксаны Пушкінай.
10.20 Кватэрнае пытанне.
11.25 Вострасюжэтны фільм "Код "Амега" (ЗША).
13.25 Падарожжы натураліста.
14.05 Свая гульня.
15.25 "Пайсці, каб вярнуцца". Прафесія – рэпарцёр.
15.55 "Працяг будзе..." з Юляй Мяньшовай.
16.55 Серыял "Невядомая планета". "Вяртанне да папуасаў".
18.45 "Агент нацыянальнай бяспекі". "Смяротнік".
19.55 Баявік "Разборка ў Бронксе".
21.55 Серыял "Зорныя вароты".
22.50 "Усё адразу!". "Начныя забавы".
23.30 Камедыя "Горад жанчын".

СТБ

6.15 "Канал гісторыі": "Праграма абароны сведкаў: здзелкі з д'яблам".
7.15 "У гасцях у Тофіка".
7.30 Мультфільмы.
10.00 "Бафі". Тэлесерыял.
11.00 "Экзотыка".
11.15 "Рамонт".
11.30 "Аўтапанарама".
11.50 "Снеданне з Лікай".
12.15 "Свет спорту".
12.40 Кіно. "Аб вяртанні забыць".
14.30 "Відавочца".
15.00 Дак. фільм.
16.00 Чалавек-павук.
16.50 "Марш Турэцкага-2".
18.00 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
18.20 "Прафесія, якую ты выбіраеш".
18.30 "Гадзіна пік".
19.30 Камедыя "Канваіры".
21.55 Баявік "Касмічны прышэлец".
0.15 "Навіны сусветнай шоу-індустрыі".
0.45 "М 1".

8 КАНАЛ

15.00 Фільм-казка "Тры таўстуны".
16.30 "Простае пытанне".
16.40 Мультфільм "Царэўна-жаба".
17.20, 20.40 Тэлемагазін.
17.30 Дак. фільм "Да вяршынь кахання".
18.00 Гурман-клуб.
18.20 "Незвычайныя здольнасці жывёл".
18.45 Містычная драма "Омен".
20.35 К-відэа "Топ-8".
20.45 "Вечарніца".
21.00 "Вячэрні прыём".
21.30 Фантастычны баявік "Зорныя вароты".

НЯДЗЕЛЯ, 14 КРАСАВІКА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

7.00, 9.00, 15.00 Навіны.
7.10 Серыял "Ключы да палёў".
8.05 "Аграсвет". 8.30 Арсенал.
9.15 Мультыклуб.
9.40 Фільм-казка "Жар-птушка".
11.15 "Усё нармальна, мама!"
12.00 Тэлевітамін.
12.25 Серыял "Каралева мячоў".
13.15 "Лёс чалавека". Браніслава і Марыя. 13.45 Дак. фільм "Мой Шаўчэнка".
14.45 "І іншыя афіцыйныя асобы".
15.20 Свет і мы.
15.35 Крымінальнае дасье.
16.00 "Сустрэча ў Траецкім" з Аляксандрам Дамарацкім.
16.25 "Час мясцовы".
16.55 Хакей. Чэмпіянат свету. Паўднёвая Карэя-Беларусь. У перапынках – Тэлебарометр. Прагноз надвор'я. Энцыклапедыя беларускага спорту. Футбол.
19.30 Планета "АРТ".
20.00 Панарама аналітычная.
20.40 Спорт-кур'ер.
20.50 Камедыя "Нябесны ціхаход".
22.10 Зоркі Берлінскага кінафестывалю ў праграме "Новая калекцыя". 22.35 Дэтэктыўны серыял "Жулі Леско".
0.25 Дак. серыял "Пары і дуэты".

ГРТ

7.00, 9.00, 14.00 Навіны.
7.10 Служу Расіі!
7.40 "Дзеці джунгляў".
8.05 Ранішняя зорка.
8.50 Бібліяманія.
9.10 "Бесталковыя нататкі" з Дзм. Крыловым.
9.30 Пакуль усе дома.
10.05 Выратавальнікі. Экстраны выклік.
10.40 Клуб падарожнікаў.
11.20 Дэтэктыў "Тайны бацькі Даулінга".
12.15 "Самі з вусамі".
12.50 Разумніцы і разумнікі.
13.15 Скарбы Крамля.
13.35 "Мікі Маус і яго сябры".
14.10 Камедыя "Дама з папугаем".
16.05 Жывая прырода. "Царства рускага мядзведзя".
17.00 Вячэрнія навіны.
17.15 "Фабрыка мараў на зямлі кахання". Спецрэпартаж.
17.25 КВЗ-2002.
19.40 Камедыя "Чокнуты прафесар". 21.30 Часы.
22.45 Драма "Вялікі каньён".

РАСІЯ

7.00, 0.55 Прагноз надвор'я.
7.05 Тата, мама, я – спартыўная сям'я.
7.50 Рускае лата.
8.40 Усерасійская латарэя "ТБ Бінга шоу".
9.20 Дрбрай раніцы краіна.
9.55 Сам сабе рэжысёр.
10.50 "Гарадок". Дайджэст.
11.25 Камедыя "Фантоцы супраць усіх". 13.00 Весткі.
13.20 Парламенцкая гадзіна.
14.05 Дыялогі пра жывёл.
15.00 Вакол свету.
15.50 ТБ Бінга навіны.
15.55 Бенефіс Яфіма Шыфрына.
17.10 Баявік "Сын за бацьку...".
19.00 Весткі тыдня.
20.10 Аншлаг.
21.10 Маст. фільм "Чорны сабака" (ЗША).
22.55 Спорт за тыдзень.
23.15 Чэмпіянат свету па аўтагонках у класе "Формула-1".

КУЛЬТУРА

9.00 Праграма перадач.
9.10 "Дзікія жывёлы". "Пікнік".
9.35 "Перапутавы астравы". Тэлегульня для школьнікаў.
10.00 Дзіцячы сеанс. "Выкрадзены".
11.05 Нядоўгія гісторыі.
11.20 1001 аповед пра кіно.
11.50 "Шукаю чалавека". Маст. фільм. 13.21 Анонсы.
13.30, 21.30 Навіны культуры.
13.45 Магія кіно.
14.10 "Пейзаж з ядлоўцам". Мультфільм.
14.50 "Чатырнаццацігадовыя. Народжаныя ў СССР". Дак. фільм.
16.20 "У свеце танца". "Нарцыс". Дак. фільмы.
17.05 Кінапанарама.
17.50 Тым часам.
18.15 "Дом акцёра". "Маскоўскія дэбюты". 19.05 "Стары знаёмы". Маст. фільм. 20.30 Асабістыя ўспаміны аб вялікім жыцці.
20.35 "Госць у акцёрскай студыі". Анжэліка Хьюстан.
21.50 "Агнес Браун". Маст. фільм.
23.25 "Бісы" Міхаіла Плятнёва.

НТБ

7.00, 9.00, 11.00, 15.00 Сёння.
7.20 "Вуліца Сезам".
7.40 Пепсі-чарт.
8.30 Ох, ужо гэтыя дзеці!
9.15 "Агент нацыянальнай бяспекі".
10.25 "Крымінальная Расія". "Забіць па-амерыканску".
11.25 Камедыя "Акселератка".
13.10 Смачныя гісторыі.
13.25 Служба выратавання.
14.00 Свая гульня.
15.25 "Уцёкшыя ад смерці". Прафесія – рэпарцёр.
15.45 "Я і мой сабака". Дог-шоу.
16.40 Святлана Савіцкая. "Жаночы погляд" Аксаны Пушкінай.
17.15 Вочная стаўка.
17.45 Шоу Алены Сцепаненка.
18.45 "Агент нацыянальнай бяспекі". "Нобелеўскі лаўрэат".
20.00 "Надоечы" з Леанідам Парфёнавым.
21.15 Лялькі.
21.35 Серыял "Зорныя вароты".
22.30 Камедыя "Пазбаўленыя магчымасці гаварыць" (ЗША).
0.40 Часопіс Лігі чэмпіёнаў.

СТБ

6.00 "Канал гісторыі": "Канібалы". Дак. фільм.
7.00 "1/52". Спартыўны агляд.
7.15 "У гасцях у Тофіка".
7.30 Мультфільмы.
9.00 "Гадзіна пік" з Рыгорам Новікавым.
10.00 "Бафі". Тэлесерыял.
11.00 "Яе звалі Нікіта". Тэлесерыял.
12.00 "Снеданне з Лікай".
12.25 "Прэм'ер-парад "Сталічны".
12.45 Дэтэктыў "Тракцір на Пятніцкай".
14.50 "Відавочца".
15.25 "Агенцтва". Камедыйны серыял.
16.00 "Чалавек-павук".
16.50 "Марш Турэцкага-2".
18.00 "Прывітанне, доктар!".
18.10 "Рамонт".
18.25 "Арт-экспрэс". Культурнае жыццё сталіцы.
18.45 "Пакуль гарыць свечка...".
19.15 Аўтапанарама.
19.35 "Прафесія, якую ты выбіраеш".
19.45 "Калі ласка паскардзіцца".
19.50 "Партрэт у інтэр'еры".
20.05 "168 гадзін Мінска".
21.05 Драма "Франкенштэйн".
23.55 "Сакрэтныя матэрыялы".
0.55 "Альфрэд Хічкок праўдстаўляе". Тэлесерыял.
1.30 Начны музычны канал.
2.40 "М 1".

8 КАНАЛ

15.00 Маст. фільм для дзяцей "Каспер".
16.30 "Еўропа сёння".
17.00 Мультфільм "Папялушка".
18.30 Камедыя "Па сямейных абставінах". 20.40 Тэлемагазін.
20.45 "Вечарніца".
21.00 "У бары "У Алега".
21.45 Маст. фільм "Джэймс онд. Доктар Но".

Наступны нумар "Настаўніцкай газеты" выйдзе ў чацвер, 11 красавіка.

Галоўны рэдактар Аляксандр Гайдук

ЗАСНАВАЛЬНІК — МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Рэгістрацыйны нумар 197.

НАШ АДРАС:
220034, МІНСК, ВУЛІЦА ЗАХАРАВА, 42.
Тэлефоны прыёмнай рэдакцыі: 36-91-42; намеснікаў галоўнага рэдактара — 36-90-63, 36-40-63: бухгалтэрыі — 36-53-22; рэкламы — 36-53-22; аддзелаў: школ — 36-43-62; праблем выхавання — 36-43-71; інфармацыі — 36-43-71; навукі і ВНУ — 36-44-25; кіравання адукацыяй, пісьмаў і сацыяльных праблем — 36-44-25; культуры — 36-41-55.
ФАКС: 36-53-22, bng@e-mail.ru

Адказны дзяжурны
Ала КЛЮЙКО.

Рэспубліканскае унітарнае прадпрыемства друкарня выдавецтва «Беларускі Дом друку», 220013, Мінск, праспект Ф.Скарыны, 79.
Аб'ём — два друкаваныя аркушы. Спосаб друку — афсетны.
Фармат А2. Індэкс 63867.
М¹ 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12. Заказ № 2036
П¹ 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Падпісана да друку 5.4.2002 г. у 18.10
Тыраж 30.000 экзэмпляраў.